

Berilo Jugoslovanskega odbora iz Italije

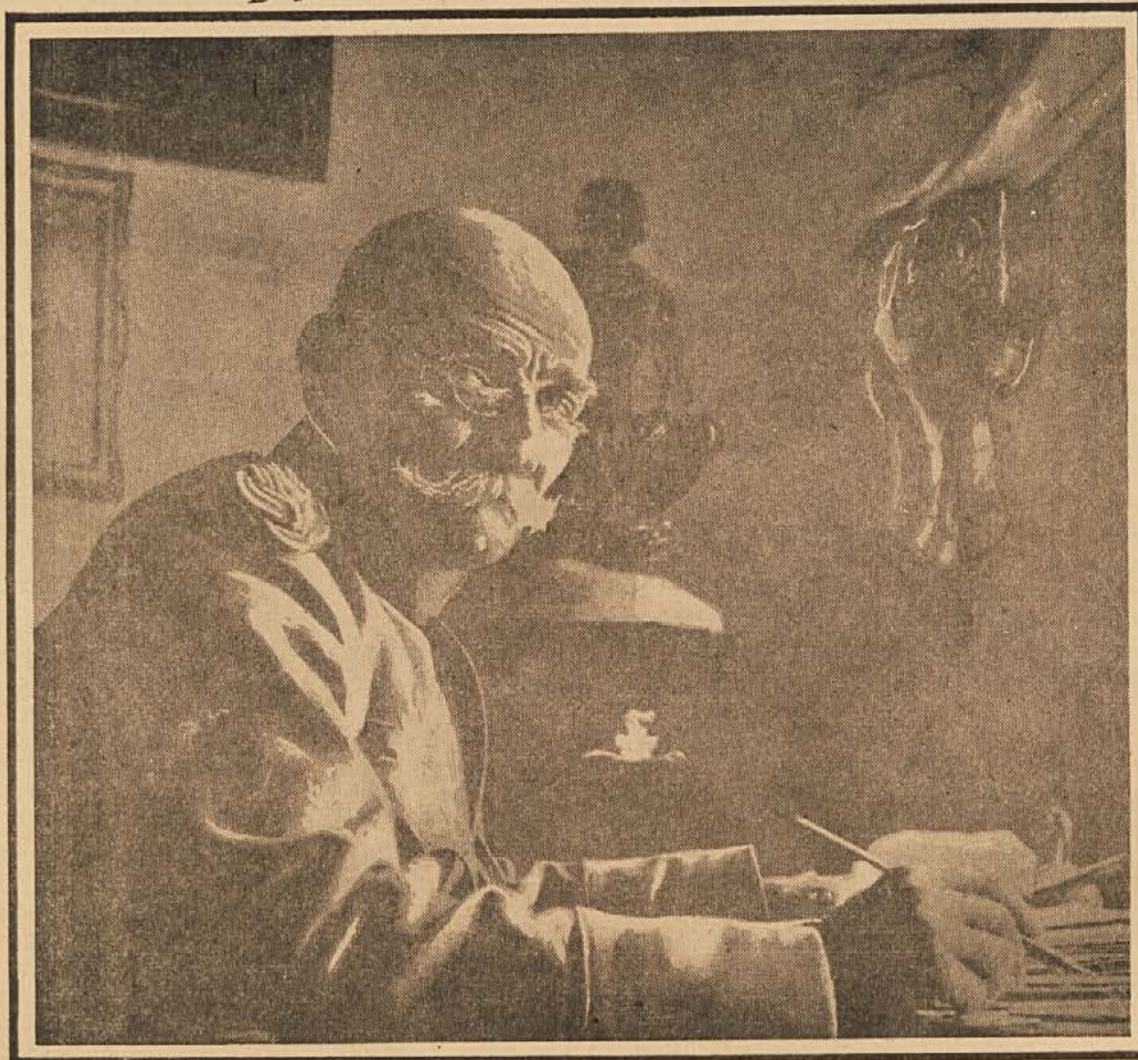
BOZOVICA

POŠILJA : IVAN UČENIKOV - KAIRO RUE MANSHAET EL MAHRANI ŠT. 5

Srednji vzhod

Št. 88

29. novembra 1943.

Blagopokojni Kralj Peter I. Osvoboditelj, ded našega vladarja, je simbol demokratične, smotreno urejene, pravične in svobodoumne državne skupnosti. Kralj Peter I. je glavni steber jugoslovanske svobode. Ob četrstoletnici Jugoslavije se misli vseh iskrenih Jugoslovanov klanjajo Njegovemu velikemu liku s pobožnimi željami, naj bi nas Njegov duh vodil v boljšo bodočnost.

Tako so delali in mislili pred 25 leti...

Po osvobojenju Slovencev 29. oktobra 1918. o čemer smo več povedali v "Bazovici" z dne 8.t.m. so notranje in zunanje razmere države Slovencev, Hrvatov in Srbov silile, da se razmerje do kraljevine Srbije čimprej uredi.

Po dolgih in burnih razpravah je osrednji odbor Narodnega veća v Zagrebu 24.izvolil odbor 28 članov (med njimi so bili trije Slovenci), ki je bil pooblaščen, da brez odlašanja izpelje po danih navodilih organizacijo enotne države v sporazumu tako z vlado kraljevine Srbije kakor tudi z zastopniki vseh srbskih in črnogorskih strank.

V Beogradu so odposlance Narodnega veća veličastno sprejeli.

Dne 1.decembra 1918 ob osmih zvečer je prestolonaslednik in regent Aleksander sprejel delegate. Podpredsednik Narodnega veća dr.Pavelić je prebral adresu in objavil sklep, da se država Slovencev Hrvatov in Srbov združuje s Srbijo in Črno goro v enotno državo Srbov, Hrvatov in Slovencev pod vlado Kralja Petra I. oziroma regenta Aleksandra kot njegovega namestnika. Med drugim je predsednik Narodnega veća pred regentom Aleksandrom izjavil tudi tole:

"U ovom historijskom času, kad stupamo pred Vaše Kraljevsko Visočanstvo, kao predstavnici naroda s cijelog teritorija Južnih Slavena u bivšoj Austro-Ugarskoj Monarhiji, duboko smo ožalošćeni, što moramo konstatirati, da su veliki i dragocjeni dijelovi našeg narodnog područja okupirani od četa Kraljevine Italije, koja je doduše saveznica sa silama Sporazuma i s kojom želimo živjeti u dobrim prijateljskim odnosima, ali nismo pripravnici priznati opravdanost bilo kakovih ugovora, pa ni Londonskoga, po kojem bismo uz povredu nacionalnoga načela i principa samoodredjenja bili prisiljeni, da dio našega naroda odstupimo u sastav tuđe države. Posebno upozoravamo Vaše Kraljevsko Visočanstvo, da talijanska okupaciona uprava prelazi granice i ovlasti, određene i samim uvjetima premirja, sklopljenog s glavnim zapovjedništvom bivše Austro-Ugarske vojske, poslije nego što se taj teritorij proglasio nezavisnim i integralnim dijelom države SHS, o čemu ćemo vladi Vašeg Kraljevskog Visočanstva podnijeti potrebite dokaze. Ipak, punim uvjerenjem dajemo izraza svojoj nadi, da će se Vaše Kraljevsko Visočanstvo zajedno s cijelim našim narodom zauzeti, da se definitivne granice naše države označe tako, da budu u skladu s etnografskim našim granicama, a primjenom načela samoodredjenja, proklamiranim od predsjednika Američkih Država Wilsona i sviju Sila Sporazuma."

Kot zelo važen dokument služi tudi odgovor Nj. Kraljevskega Visočanstva regenta Aleksandra:

"S njim (s narodnim predstavnictvom) i s celim narodom ova će vlada imati kao prvi zadatak postarati se, da se granice naše države podudaraju s etnografskim granicama celokupnog našeg naroda. Zajedno s Vama imam pravo nadati se i nadam se, da će naši veliki prijatelji i saveznici pravedno proceiniti naše gledište, jer ono odgovara načelima, koja

su sami proglasili i za čiju su pobjedu prolili toliko skupe svoje krvi, te sam uveren, da se delo oslobođenja sveta neće okrnjiti predavanjem pod tuđu vlast tolike naše čestite, napredne i prosvetene braće. Isto se tako nadam da će ti pogledi dobiti izraza u odlukama same vlade Kraljevine Italije, jer ona ima da postanek svoga bića zahvali tim istim načelima koji su onako sjajno tumačili perom i delom njeni veliki sinovi prošloga stoleća. Smemo slobodno reći, da će u poštovanju tih načela i predanja, u osećajima našega prijateljstva i dobrog susedstva, italijanski narod naći više pravoga dobra i bezbednosti, nego u ostvarenju Londonskog ugovora, potpisana bez nas i od nas nikad ne priznatoga, a u prilikama, kad se nije predvidela propast Austro-Ugarske, te je od onda mnogi nekadanji obzir postao bespredmetan."

S tem je bila ustvarjena Jugoslavija. Ne popolnoma. Obe gornji izjavi nista mogli, kljub prizadevanju izpolniti danih obljub. Petindvajset let je od tedaj. Velike spremembe je prinesla ta doba. Laški napuh je za enkrat potlačen, Londonska pogodba raztrgana. Sedanja vojna je vojna pravice. Tudi prejšnja se je naslanjala na njo. Še enkrat je ta pravica na tehtnici. Ali bo prišla do svoje veljave? Ob patindvajsetletnici zedinjenja zremo Slovenci ponovno z živo vero v srcih v pravičnost zavezniške stvari; ali danes to vero podpira tudi naša odločnost, da ne popustimo, pa naj zelena miza odloči tako ali tako.

F. Lodur

Majci Jugoslaviji

Poslije tisućugodišnjih borba, jada, nevolja i patnja, koja su Te pratile iz stoljeća u stoljeće, podigla si bila gordo svoj barjak ujedinjene djece Tvoje. Ispunili su se bili vjekovni snovi Tvojih velikana. Sunčevi traci obasijaše veseli lik Tvoj,

pred križevima razapetih sinova svojih.

Ah, mila i nezaboravna Majko Jugoslavijo! Rastuženi i rascviljeni sinovi Tvoji širom svijeta sasijećaju patnički bol Tvoj! Uvijek se pridružuju Tebi, jer Te nisu i neće nikada zaboraviti. Razdva-

Ali kruti sistem okoline kao i mnogo nepoštenje upravljačke djece Tvoje izmijeniše stanje i zlostavljajše pokorne, poštene, vrijedne i sposobne sinove Tvoje, a mnoge primoraše da ostave Tvoje okrilje lutajući svijetom za zaradom.

Rascviljena Majko Jugoslavijo! Sudbina Te opet odvela u ropstvo naših stoljetnih neprijatelja. Tvoji su skuti ponovno naliveni krvlju Tvojih sinova. Pali su oni, koji su bili najdostojniji imena slovenskoga. Cijela priroda plače nad Tvojim stradanjem. Pojedini izdajnički sinovi pljuju na pravedni lik Tvoj, ubijajući svoju braću, koja Te brane i koja će Te jednog skorašnjeg dana obraniti i osloboditi ropskog lanca. Mukotrpana Majko, pretrpjela si mnogo nevolja, koja Te jedna za drugom prate. Ljuti krvnici što ih historija još ne pamti, ubijaju i poslednji trag snage Tvoje. Prolaziš kroz najveću Golgotu svog ponovnog iskušenja. Ponizno klečiš

jaju nas velika mora, rijeke i doline, ali mi se osjećamo kao na tlu Tvome. Do posljednjeg svog daha ostaćemo Ti vijerni sinovi Tvoji.

Herojski sokoli na tlu Tvome uz pomoć ostale rasturene braće svoje, oslobodiće Te ropskog lanca te ćeš na lovorikama pravde, slobode i jednakosti pod slovenskom lipom, uz svoje posestrime, zaigrati sveslovensko udruženo kolo. Oriće se ponovno slovenska pjesma preko našeg plavog Jadrana, preko Save, Drave, Timoka, Morave, Vardara, Dunava, Drine, Soče, Dvine, Dnjestra, Dnjepra i Volge; preko Crnog, Baltičkog, Kaspiskog i ostalih mora i rijeka, preko alpskih, dinarskih, balkanskih, karpatskih, uralskih i ostalih sveslovenskih slavom ovijenčanih planina.

U tom cilju na ovom teškom zajedničkom oslobodilačkom radu, primi Majko Otadžbino, iskrene pozdrave ovih udaljenih krajeva. **Frane Buktenica**

ZGODOVINSKE PODOBNOSTI

Star pregovor pravi: "Zgodovina je učiteljica narodov." Resničnost tega izreka do danes še ni bila ovržena. Zgodovinski dogodki se razvrščajo po nekih določenih zakonih in ljudje zelo radi primerjajo sedanost s preteklostjo, zato, da bi sklepali in ugi-bali, kaj bo prinesla prihodnost. Človek pa je čudno bitje, o vsem se mora prepričati na lastni koži, tujim izkušnjam ne veruje.

Taki neverni Tomaži so Nemci, ki jim je prva svetovna vojna pred petindvajsetimi leti s trdo besedo dokazala, da je pripovedka o nemški nadoblasti v svetu gola utvara, ker vsak tak nemški poskus dvigne na noge ves kulturni svet. Zgodovina pa je že Napoleona prepričala, da je borba enega proti vsem brezuspešna. Tudi Mussolinija prva svetovna vojna ni ničesar naučila. Kot kaplar je gledal in se sramoval čisto od blizu vseh tistih "junaških vojaških čednosti," s katerimi je mati narava osrečila italijanski narod. In vendar se je udajal utvaram, da je ta narod sposoben kakih odločilnih usodnih podvigov. Šele 25. julij ga je prepričal o vsej ničevosti tega sveta in danes nekje na Bavarskem premišlja tudi o tem, da je vse minljivo na tem svetu.

Pred dobrimi petindvajsetimi leti so Nemci trdno držali v rokah ves vzhod. Vsa Ukrajina je bila pod njihovo oblastjo. Ogromni evropski prostori so bili zasedeni po nemških četah. Niti en sam zavezniški vojak ni kot borec prestopil nemške meje. Po Brest-Litovskem miru so borbe na vzhodu končale. Le na Balkanu in na Francoskem so se razpletala živa bojišča. Italija je v dvanajstih soških ofenzivah tako onemogla, da je komaj še životarila. Na Francoskem pa so se francoske, britanske in ameriške čete trdno vkopale v strelske jarke, in takratni nemški vojaški stroj je počival.

V mesecu juliju 1918. leta se je bilo treba odločiti. Ludendorff je zadnji krat poskušal svojo vojno srečo. Zavezniki so bili dobro pripravljene in Ludendorffova ofenziva se je združila ob jeklenih bokih združenih zavezniških armad. 8. avgusta je zavezniški vrhovni poveljnik, general Foch udaril z vso silovitostjo nazaj in tega dne so Nemci doživeli svoj prvi veliki poraz. Nemški generalni štab je sporočil cesarju: "Vojno smo izgubili!"

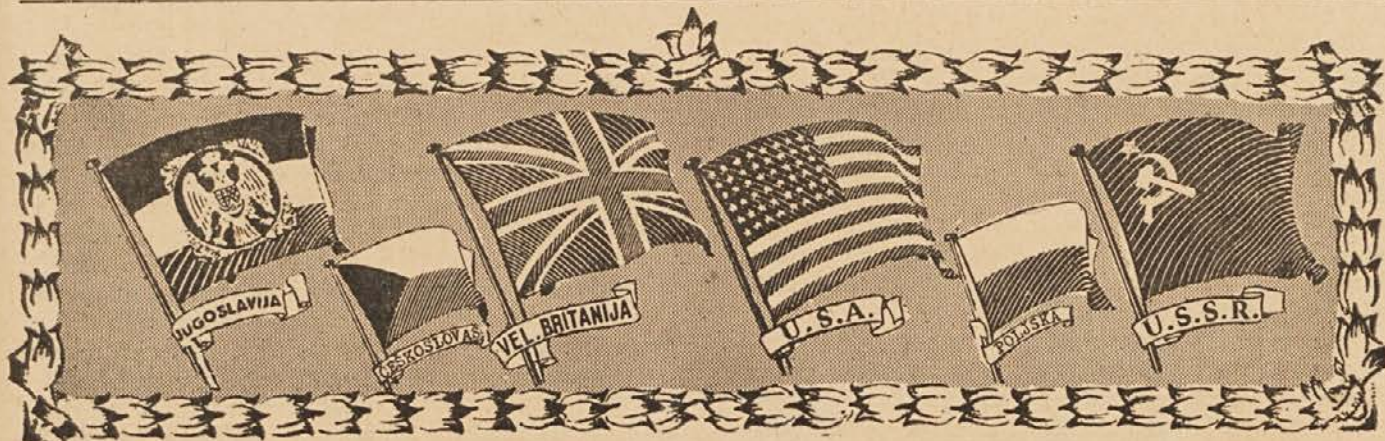
V tem času pa se je zamajalo tudi solunsko bojišče. Hrabre srbske in zavezniške čete so udarile na Nemce, Avstrijce in Bolgare ter jih do dna potolkle. Bolgarija je kapitulirala. Ostanke Nemcev in Avstrijcev pa je takratni srbski regent Aleksander podil po Vardarski in Moravski dolini vse do Beograda in dalje čez Donavo in Savo.

Letošnji dogodki na ruskem bojišču so zelo podobni dogodkom pred petindvajsetimi leti na Francoskem. 5. julija letos je general Kluge pričel s svojo - verjetno zadnjo - poletno ofenzivo. Že v nekaj dneh se je ta njegova ofenziva spremenila v nemški umik. In od tedaj dalje gonijo Rusi nemške armade in čistijo Kuban, Donec, Dnjeper, Belo Rusijo in so že na samem robu Baltičkih držav.

Podobnost dogodkov pred petindvajsetimi leti pa se ponavlja tudi na jugu Evrope. Italija je kapitulirala. Zavezniki so se izkrkali na Siciliji in južni Italiji. Do zloma južnega bojišča sicer še ni prišlo, ali ves svet slutiti, da se pripravlja nekaj velikega. Moskovska konferenca je pripravila obširne načrte, ki bodo mogoče v nekaj dneh-nekje-ob sestanku Churchilla, Staljina in Roosevelta dobili svoj zadnji blagoslov. Tudi pred petindvajsetimi leti je zavezniško vojno vodstvo v Versaille-u pripravilo načrte, ki so nemškemu zavojevalcu zlomili hrbtnico.

Res je, da se ne smemo vdajati upom in nadam, da bo mogoče že jutri vojne konec. Vodilni državniiki Združenih narodov so nam ravno v teh dneh odkritosrčno povedali, da presenečenja niso izključena, da pa moramo delati in se pripravljati kakor da bo vojna trajala še najmanj dve leti. Razlika med nemško in zavezniško strategijo je v resnici ogromna. V obeh vojnah so bili Nemci na višku svoje moči ob začetku sovražnosti pa vse tja do zadnjega poglavja evropske tragedije. En sam silovit udarec je zdrobil nemške armade, ki so stale globoko v tujih ozemljih. Pri zaveznikih je drugače. Ob začetku vojne so bili najšibkejši. Njihova moč je rasla počasi, vendar pa neprestano. Ob zadnjem poglavju bo najsilnejša. In kdor se zadnji smeje, se najboljše smeje!

ANNIVERSARY GREETINGS TO JUGOSLAVIA

Ralph Kline Stevenson

BRITISH AMBASSADOR TO JUGOSLAVIA

On the 25th Anniversary of the creation of the Kingdom of Yugoslavia I would like to send a message of good wishes to a gallant Ally.

The spirit of resistance shown by the brave people of Yugoslavia is the admiration of the whole civilized world, and is contributing in no small measure to the war effort of the United Nations.

It is our earnest hope that the many sacrifices already made and the hardships endured may soon bring the success for which we all pray.

Ob petindvajsetletnici ustanovitve kraljevine Jugoslavije bi rad izrekel najbolje čestitke junaškomu zavezniku.

Odporni duh hrabrih Jugoslovanov občuduje ves civilizirani svet in ta duh v veliki meri prispeva k vojnim prizadevanjem Združenih narodov.

Trdno pričakujemo, da bodo tolike žrtve in toliko trpljenja že kmalu priborila tiste uspehe, za katere vsi prosimo Boga.

SRBI I JUGOSLAVIJA

Dr. Branko Čubrilović, narodni poslanik, ministar na rasp.

Kad je Ljudevit Posavski, kralj panonske Hrvatske, u 9. stoljeću podigao ustanak protiv franačkog gospodstva, onda su mu se pridružili Srbi Timočani u borbi protiv invazije tartarsko-bugarske. Na severo-zapadu, ideja franačkog gospodstva bila je, da ovlada Panonijom i onim bazenom južnih Slovena, koji su gospodarili Dunavom i Savom sve do Drine. Srušivši tu južno-Slovensku državnu granu, Franci bi imali otvoren put ka Moravi i Vardaru, kamo su se bili uperili i Tartaro-Bugari. Zato su Timočani na saboru hrvatskih velikaša sa svojim delegatima branili tezu Ljudevita Posavskog, da se uz Moravu i Vardar ujedno brane i interesi severo-zapadnih i južnih zemalja Južnih Slovena. Od toga vremena srednjevekovna i srpska i hrvatska država nisu nikada odstupale od razvodja balkanskih predela, koji su označavali privrednu snagu, a ujedno i državnu moć onih koji su ih držali. Stoga je Tvrtko, bosanski kralj, praunuk Nemanjića, isto onako kao i kralj Milutin, a donekle i car Dušan, a prije i hrvatski kralj Tomislav, težio, da okupi Srbo-Hrvate oko tih važnih balkanskih obranbenih centara, da bi očuvali moć Južnih Slovena na Balkanu. Pošto su Srbi imali, kao što imaju i sada centralni položaj, uz Mo-

ravu i Vardar, to je njima kroz čitav srednji vek, a naročito kroz novi vek dodeljena uloga na Balkanu i zato je Srbija i bila centripetalna politička snaga za sve Južne Slovene.

Tu ideju je shvatila Petrova Srbija, kad je od 1903 do 1918 radila na ujedinjenju svih Južnih Slovena u jednu državnu zajednicu, zajednicu Srba, Hrvata, Slovenaca, pa i Bugara. Ta Petrova centripetalna državna misao najbolje se odrazila u deklaraciji srpske Narodne Skupštine u Nišu, 1915, i u Krfskoj deklaraciji 1917. Srbi i Srbija u stvaranju Raške i Zetske Srbije u Srednjem veku nisu nikada mislili na uži opseg, to jest na opseg same Srbije, nego su iz opasnosti najpre pred Bugarima, koji u ona vremena nisu bili potpuno slovenizirani, a onda pred Vizantijom i naježdom mađarske sile sa zapada, morali, ako nisu hteli da gube južnobalkanski centar, da prošire državne granice na sve istočne i jugozapadne Slovene, kako bi im država bila sigurnija. Tu Nemanjića misao južne i zapadne Srbije u istinu je prihvatila u novom vjeku Petrova teza, samo s tom razlikom, što on osim Srba, Moravu i Vardar, trebali sa severa i severo-zapada da osigu-

raju i Slovenci i Hrvati u svom vlastitom interesu. Zato su i Niška i Krfska deklaracija bile istoriska potreba u cilju održanja svih južnih Slovena u borbi protiv najezde Turaka i kasnije Austro-Madžara.

Bilo bi nepravilno ne priznati Srbima tu istorisku ulogu i novovjekim Hrvatima i Slovencima svu dobru volju in njihov imperativ, da tu tezu shvate kao svoju i da od Srbije, Hrvatske i Slovenije stvore skupnu južno-slovensku tvrdjavu, ili majku svih južnih Slovena - Jugoslaviju.

Ovoj misli na suprot su stale mnoge istoriskokulturne i kroz dugi niz godina pod utjecajem Rima i Vizantije razne političke diferencijacije, a s njima u vezi izradjeni i različito produbljeni socialni i politički pokreti. I nije bilo čudo, kad smo se 1918 sastali u jednoj kući, da su se odrazile iz gore navedenih razloga i teške političke borbe, pa čak i razne političke skupine, koje su južno-slovenskoj državnoj zajednici na suprot stavile male i rasparčane separa-

tističke težnje o uskoj Srbiji, još manjoj Hrvatskoj i možda nikakvoj Sloveniji. Ali većina južno-slovenskog naroda nije bila za ovu orijentaciju, nego i onda, pa i sad posle teških iskustava, 1941, i Srbi i Hrvati i Slovenci nisu dozvolili i neće dozvoliti, da budu potkusur osvajača bilo sa zapada bilo sa istoka; nego će, sledeći instinktu svojih praotaca, uprijeti iz sve snage, da odgovore sadašnjoj istoriskoj misiji: **ujedinjenju svih Srba, Hrvata i Slovenaca, pa možda i Bugara, ako zato bude vreme, u jednu veliku i nedeljivu Južno-Slaviju.** Kao uvijek Srbi su i u ovome istoriskom tragičnom periodu dali svoj najbolji i najteži obol i, poneseni instinktom nacionalne i socialne mistike južnih Slovena na Balkanu, oni će da povedu i dokončaju delo ujedinjenja i oslobodjenja, prepustivši samom narodu, da osudi dela svijuu nas i da istoriski i etički postavi južno-slovenski narod na ono mesto, koliko i kako je ko zaslužio pred Bogom i pred narodom.

JUGOSLAVIJA IN PRIMORSKI SLOVENCİ

Dr. Ivan M. Čok

Jugoslavija je še vedno za vsakega primorskega Slovenca najlepša in najslajša beseda. Z Jugoslavijo v srcu je skromni kmetič v goriških Brdih in v tužni Istri s prezirom prenašal fašistovske krivice in nesramnosti, zavedajoč se, da je tam preko meje ona lepa zemlja, kjer prebivajo njegovi bratje v svobodi in ki bodo prišli, ko udari prava ura, da ga osvobodijo. S to nado in s to vero v srcu je mali lo-kavi šolarček skrival med svojimi knjigami - corpus delicti - slovenski abecednik. Z mirno in ponosno zavestjo, da so storili svojo narodno dolžnost, so naši zavedni fantje pohajali iz ječe v ječo, iz konfinacije v konfinacijo, iz Ponce na Lipari itd., kamor so jih gonili fašistovski nasilniki samo zato, ker so jasno in glasno priznavali, da so zvesti sinovi svojega naroda, ki ga niso mogli zatajiti. Z besedo JUGOSLAVIJA na ustih so žrtvovali svoja mlada življenja naši Gortani, Bidovci, Marušiči, Valenčiči, Miloši in druge žrtve nasilja in krivic, ki jih je bilo več kakor pa javnost za nje ve.

Pa je prišla vojna. Nasilnik je postal še nasilnejši, žrtve so padale in še padajo kot snopi; toda našega naroda to ni prestrašilo, ni mu zlomilo odporne sile, ker mu ni zlomilo vere. Nasprotno, vera in odpor sta se povečala, danes je narod odločen, da tvega tudi vse za dosego svojega cilja, ker "manj strašna noč je v črne zemlje tmimi, kot so pod svetlim solncem sužni dnovi," kakor je pel že pred 150 leti naš veliki Prešeren.

Odkar so v tej vojni nasilni tujci in tisočletni sovražniki s severa in juga pridrveli nad našo ubogo Slovenijo, jo zasedli in si jo razdelili, je usoda tudi onih naših slovenskih bratov, ki so živeli v svobodi, enaka usodi primorskih Slovencev, tako da smo danes - na žalost - vsi Slovenci zedinjeni v trpljenju, mukah, nasilju in krivic, ki jih nad nami izvajajo. Oprti ramo ob ramo, drug ob drugega prenašamo gorje skupno in junaško. Slovenski rod je dal in daje v tej vojni polne dokaze svoje zrelosti, svoje odločnosti, svoje borbenosti in samospoštovanja, ki vzbujajo respekt pri sovražniku ravno tako kakor pri

prijatelju in bratu. Vsi Slovenci, Primorci kakor Kranjci, Štajerci kakor Korošci, Prekmurci kakor Porabski Slovenci pokazujejo v tej vojni junaštvo, nevstrašenost in požrtvovalnost, kakršnih pozna zgodovina le malo. Kako visoko ceni narod svojo čast, samostojnost in svobodo, dokazuje dejstvo, da je pri vsej borbi s sovražnikom obračunal tudi z onimi - hvala Bogu njihovo število ni veliko - ki jih smatra za izdajalce slovenske časti in slovenskih narodnih interesov.

Sedanje slovensko pokolenje je izbrisalo neresnico, ki so jo radi povdarjali tisti, ki nas ne poznajo, da smo celo sami večkrat padli v zmoto in to ponavljali z njimi: da smo namreč Slovenci majhen narod. Ne, Slovenci nismo mali narod, mi smo veliki. Veličina naroda se ne meri po številu pripadnikov in po obsegu ozemlja, na katerem živi. Veličina naroda se določa - kakor veličina vsakega posameznika - po njegovih delih, po njegovih storitvah in predvsem po žrtvah, ki jih daje za dosego svojega ideala. Čim večji je ideal, tem večje žrtve so potrebne. In Slovenci so vsi v tej vojni na svoje bojne zastave zapisali geslo: "Rajše v smrt, kakor v suženjstvo; svoj narodni ideal hočemo doseči za vsako ceno! Sedaj ali nikdar. . . Take zgodovinske prilike ne bo nikdar več. Če danes podležemo, smo propadli za zmeraj! Zato naprej do popolne zmage našega najvišjega ideala!"

Kateri pa je ta najvišji ideal? JUGOSLAVIJA mu je ime. V tem imenu je zapopadena naša svoboda in neodvisnost. Svoboda, ki nam jamči za popolni razvoj in razmah vseh naših umstvenih in materialnih moči in sposobnosti. Svoboda to je kulturni in prosvetni, socialni in gospodarski napredek. Svoboda je sožitje z našimi brati na jugu v popolni zajemnosti in z njimi skupno tudi izgradnja bodočnosti južnega slovanstva, ki naj stopi v isto vrsto z ostalimi velikimi in največjimi narodi sveta.

Dobro vemo, da predvojna Jugoslavija ni bila kos tem zahtevkam. Vemo za grehe in napake, ki so bile storjene pri ustanovitvi in so se ponavljale ves

čas po osvobojenju. Kljub temu globoko in neomajeno verujemo v opravičenost Jugoslavije in v njeno veliko bodočnost. Zato je tudi Jugoslavija za nas "še vedno" najlepša in najslajša beseda. Sedanja borba nam mora prinesiti ne le okvir, pač pa tudi vsa jamstva, da bo Jugoslavija taka kakršna mora biti. Ne samo velika in prostrana z urejenimi cestami in hišami, pač pa čista, moralna, poštena in vsakomer pravična. Taka, da v njej ne bo krivic in ne nasilja. Taka, da se bo v njej počutil vsakdo srečnega in počaščenega, da je njen član.

Za te in za take ideale se bori danes slovenska mladina, za nje umirajo mladi in stari. Boj je težak in strašan, ker zahteva ogromnih žrtev; mnogo večjih kakor pa bi jih mogel po svojem številu naš narod prenašati. In tudi to je gotovo, da ta borba še ni končana in da bodo še padale žrtve. Na žalost veliki ideali se brez velikih žrtev ne morejo doseči. Zato naj bodo blagoslovljene vse te žrtve, kajti one so seme, iz katerega bo vznikla nova, lepa - ne le prostorno in materialno - ampak predvsem tudi etično in moralno dovršena stavba nove Slovenije in nove Jugoslavije.

Nikdar ne smemo pozabiti vezi med Slovenijo in Jugoslavijo. Za nas Slovence ni svobode, ni življenja in ni bodočnosti brez Jugoslavije. To čuti med nami podzavestno vsak, tudi najskromnejši Slovenec. Naj so med nami še tako velike razlike, v tej stvari smo vsi eno. **VSI SLOVENCİ HOČEMO JUGOSLAVIJO, KER JE ONA PREDPOGOJ NAŠEGA OBSTANKA.** Naj si ne delajo utvar naši bratje Srbi in Hrvatje! Tudi za njih je obstoj Jugoslavije predpogoj ohranitve njihove samobinosti, varnosti, napredka in razvoja v bodočnosti.

Zato se bomo mi Slovenci borili za Jugoslavijo ne le skupno z vsemi brati Srbi in Hrvatji, ki jo ravno tako hočejo, pač se bomo prav posebno borili tudi proti tistim Hrvatom in Srbom, ki bi Jugoslavije ne hoteli. Na žalost, tudi taki so med nami. Smelo trdimo, da smo Slovenci največji, najodločnejši in najupornejši zagovorniki jugoslovanske

misli. Da, razširiti jo hočemo tudi še na brate, tam na vzhodu do Črnega morja, ki se doslej, razen nekaterih dalekovidnih posameznikov te veličastne misli še niso oprijeli v vsem njenem objemu in v vsej njeni lepoti.

Mi Primorci hočemo biti prvi v tej borbi; hočemo prednjačiti in najplemenitejšem prizadevanju za zedinjenje na podlagi pravičnosti, svobode in enakosti vseh Južnih Slovanov od Tersta, Soče in Gospe Svete, tja do Varne in Črnega morja.

S temi občutki v srcu praznujemo in obhajamo primorski Slovenci petindvajsetletnico prvega decembra.

Živela Jugoslavija!

JUGOSLAVIJA IN AVSTRIJA

Ko so nemci v aprilu 1941 podrli in razkosali kraljevino Jugoslavijo, je Hitler zakričal: "Tam spodaj na jugu smo izvršili samo majhno korekturo granic!" S tem je mislil na tatvino severnega dela Slovenije, takozvano Spodnje Štajersko z mesti Maribor, Celje, Ptuj in Brežice in na našo Gorenjsko z Radovljico, Kranjem in Kamnikom. Koroško dežlo je poteptal in požrl že prej, ko je ugrabil Avstrijo in jo priključil Germaniji.

AVSTRIJA - PREDSTRAŽA GERMANSTVA

Ni to prvokrat v zgodovini, da so nemci tako meje "popravili". Vsa Avstrija je v resnici le rezultat obmejnih "korektur", je ozemlje, katero so nemci tekom stoletij zjemali slovanskim sosedom na vzhodu, posebno nam Slovencem. Avstrija, tudi ta mala Avstrija, ki je ostala po prvi svetovni vojni, je bila in bo tudi v bodočnosti obmejna trdnjava germanstva tako dolgo dokler bodo tam prebivalci, ki govorijo in pišejo nemški jezik. Včeraj katoliška in krščansko-socialna potem socialistična, danes

pangermanska in hitlerjevska, jutri s krinko demokracije na sladkem svojem ličecu, je, in ostane Avstrija zbirališče vseh skritih ali očitnih nemških naklepov za povečanje nemškega ozemlja ali vsaj nemškega "Kulturkreisa" (kulturnega območja) proti jugu in vzhodu, torej permanentno torišče nemškega "Dranga nach Osten" (rinjenja proti vzhodu) in nemškega prizadevanja, da si postavijo čez razkosano zemljo Slovencev svoj most do Adrije.

Mi Slovenci in z nami vsi pravi Jugoslovani, ki vidijo malo dalje, si ne delamo nad to vlogo Avstrije tudi v bodočnosti nobenih utvar. Dobro vemo, da so bili najprej bavarski in sploh ostmarkovski (avstrijski) raubriterji (roparski vitezi), potem razni fevdalni večji ali manjši vladarčki, kakor Babenbergovci in nazadnje Habsburgarji, ki so stoletja kradli slovensko zemljo proti jugu in delali obmejne "korekture". Zato jih nemška mati zgodovina imenuje "Mehrer des Reiches" (pomnoževalci države). Na tak način so nemci podjarmili staro slovensko državno tvorbo Gorotanijo (Koroško) in postopoma vso

slovensko zemljo med Dunajem in Terstom. Bavarska sleparstva in nato čisto nesramno osvojevanje in ropanje z ognjem in mečem, je spravilo Slovenijo, kolikor je niso vzeli Mažari, popolnoma pod nemško peto z vključjem v "sveto rimsko-nemško cesarstvo."

To slovensko zemljo, ki je bila enotna in prostrana od Blatnega jezera v današnji Mažarski do Tirol in dalje na jug do Pule, so Habsburgarji razdelili v štiri takozvane habsburgarske dedne dežele, ki so jih pozneje imenovali kronovine Štajersko, Koroško, Kranjsko in Primorsko s Terstom. To so storili, da bi nas laže ponemčevali. V teh deželah so izpodrivali slovenski živelj sistematično in ga gospodarsko izmozgavali. Zato se ne smemo čuditi, da so Slovenci prvi pozdravili razpad avstro-mažarske monarhije kot osvoboditev izpod tisočletnega nemškega jarma. Toda ta osvoboditev je bila le delna in skromna, kajti le osrčje slovenske zemlje z glavnim mestom Ljubljano se je zedinilo z Jugoslavijo. Skoro milijon Slovencev je ostalo pod Italijo, Avstrijo in Mažarsko. Bili so tam "narodna manjšina", izročeni na milost in nemilost starim svojim sovražnikom. Naj omenimo samo pritožbo koroških Slovencev leta 1934 proti zatiranju s strani Schuschnigg-ove Avstrije Društvu narodov v Ženevi, kjer so našete le neke strašne krivice, katere so zagrešili "dobri Avstrijci" nad koroškimi Slovenci.

Usoda naših manjšin pod Avstrijo, Italijo in Mažarsko pred današnjo vojno pa je bila le temna predgra apokaliptičnega trpljenja in strahot današnje vojne proti Slovincem.

Osi seveda svoboda Slovencev v Jugoslaviji, ki se je kljub težavam le počasi krepila, ni bila dovolj. Saj smo bili Slovenci prvi na poti tako nemcem, kakor lahom in mažarom. Nas so morali odstraniti. Nas so morali uničiti. Zato so organizirali ustaše na Hrvaškem, zato so ubili Kralja Zedinitelja v Marseille-u. Vse to pa je bila le priprava za vojni pohod, za zavojevanje in razkosanje Jugoslavije.

Ko je bila Jugoslavija vojaško na tleh, so nemci in lahi pokazali, kaj hočejo z nami. Morijo in požigajo raztrgano Slovenijo in vso Jugoslavijo. Po padcu Mussolinija imajo nemški gaulajterji vso oblast nad vsem slovenskim ozemljem od Severnika (Semmering) do Jadrana, le Prekmurje je ostalo v mažarskih krempljih. Nič več ne govori Hitler o korekturi granic, zdaj je pravi "pomnoževalec" rajha, kar pričajo po Sloveniji in vsej ostali Jugoslaviji stotisoči črnih grobov in tisoči požganih selišč.

"STORITE, DA BO TA DEŽELA NEMŠKA..." (Hitler)

"Storite, da bo ta dežela nemška...", je ukazal Hitler svojim gaulajterjima na Štajerskem in Gorenjskem, ko jima je dal našo deželo v oblast. Kakor dva stekla psa sta se zagnala dr. Rainer na Gorenjskem in dr. Ueberreiter na Štajerskem v Slovence, v družbi Steidela, Majer-Kajbiča in Perkonigga. Kdo naj popiše vse strahote, ki so jih te mrcine izvršile nad Slovenci!

Da, ne čudite se, veleccenjeni gospodje Veliki Zavezniki! Mi Slovenci obtožujemo pred vsem svetom naciste iz Avstrije. Ne dajte se ogoljufati in oslepiti od sladkega lica tako prijaznih avstrijskih nemcev! Zdaj, ko jim ob Hitlerjevi strani teče voda v grlo, vlačijo iz ropotarnice staro nedolžno

avstrijsko čelado, češ glejte nas, saj mi nismo krivi, mi sami smo le žrtev Hitlerjevega in prusijaškega barbarstva.

Toda pribijmo resnico. Vsi nemški nacistični funkcionarji v Sloveniji so nemci iz Avstrije, toda ne samo po Sloveniji, oni so krvniki po vsej Jugoslaviji in deloma tudi na Poljskem.

Kaj ni nacistični gaulajter v Mariboru, nemec iz muzicnega Salzburga, dr. Ueberreiter javno v velikonočni številki lista "Tagespost" 1.1942 priznal, da so nacisti v Avstriji imeli že vso administracijo, za zasedeno Slovenijo davno pred zasedbo pripravljeno v podrobnostih, da so imeli sezname tisočev Slovencev, ki jih bo treba izgnati ali pobiti prve dni, da so imeli izdelane vse načrte za preseljevanje in ropanje po naši deželi? Mesto Gradec (Graz) je bilo središče in je še danes, kjer so skovali vso gnusobo, ki se je od nemškega severa valila na našo nesrečno deželo in na vso Jugoslavijo!

POKOLJI IN NASILJA

Najprej so gori imenovalni gaulajterji zaprli vse slovenske izobražence nad 30.000 so jih odvedli na vse strani rajha v sužnost, pozneje pa še okrog 200.000 kmečkega ljudstva izselili! Na našo deželo se je zlila vsa gnovica nemškega sovraštva in nemške požrešnosti iz Avstrije, da iz Avstrije! Natakarcice iz Dunaja in ničvredne ženske so postale pri nas učiteljice, mračne in dvomljive eksistence upravni uradniki! Požgali so srbske cerkve v Celju, Mariboru in Rogaški Slatini, katoliške cerkve oplenili in jih spremenili v skladišča. Nagrobne spomenike s slovenskimi in srbskimi napisi so oskrunili, vse slovenske knjige od hiše do hiše pobrali in jih javno na grmadah sežigali! Kar niso naših ljudi takoj utegnili izseliti, so jih prisilili, da se učijo nemškega jezika. Mlade žene in dekleta so lovili nesramno po vsej deželi in jih pošiljali v nemške vojaške sramotne hiše. Majhne otroke so odpeljali v rajh, da jih tam vzgoje za nemške janičarje in da bi z našo krvjo pomnožili nemško moč. Ali je proti temu vstala kdaj ena sama nemška mati, ena sama nemška žena, ali je kdaj prišla iz Avstrije vsaj ena skrita tolažba sočutja in negodovanja na tistem, med štirimi očmi? Ne, gluha so bila nemška srca, na postaji v Gradcu ko je izgnana slovenska mati prosila za svojega otroka kozarec vode, so ji otroka v naročju opljuvali, mater pa s kamenjem obsuli!

Toda, sai Hitler je pomnoževalec rajha na jug.

BOJ NA ŽIVLJENJE IN SMRT - NAŠI RAČUNI

V največji sili je zgrabil Slovenec za orožje. Pribijemo, da so Slovenci zgrabili za orožje, ne zavoljo kakšne politične ali strankarske ideje, ampak zato, da branijo svojo zemljo, da branijo ostanke svojega imetja, da branijo košček kruha za svojo deco, da branijo golo življenje!

In tako gre zdaj borba za biti ali ne biti od Gradca in Celovca čez gosto Pohorje, čez vso nekdanjo lepoto slovenske dežele doli do kršne Istre, čez hrvaške ravnice do srbskih planjav, čez Bosno in junaško Črno goro do osrčja plemenite srbske krvi, ki še ni rekla, še ni do danes pokazala vse svoje vištevito in legendarno junaštvo. . .

Kakor že mnogokrat v zgodovini, je prišlo nad Slovence tudi v tej strahotni vojni trpljenje v naj-

strašnejšem pojavu, ker smo graničarji in zvesti čuvarji zahodne Jugoslavije. Od okrog 2 milijonov Slovencev, so jih nemci, italijani in mažari do sedaj pomorili ali v sužnost odpeljali na stotisoče. Prelita kri kriči do neba! Dan obračuna in maščevanja je blizu. Za vse žrtve zahtevamo Slovenci vse! Zahtevamo vso našo zemljo, kar so nam je vzeli nemci, lahi in mažari tekom 1000 let! Zakaj ta zemlja je slovenska, ker so jo obdelale slovenske roke, ker jo je napojila in prepojila slovenska kri! Ne trudite se, gospodje gaulajterji, da bi še bolj zmanjšali naše število! Mi ne bomo štelili glav po starih cesarskih in Schuschniggovih avstrijskih statistikah, vzeli bomo vse, kar je kdaj bilo slovenskega in ne bomo spoštovali nemških, laških in mažarskih mejnikov. Naša prisega je, da po tej vojni ne bo nobenega Slovence na tujem, ki bi moral iskati pri tujcu dela in kruha. Nobena jagoda slovenskega grozda se ne sme več izgubiti v tujini.

Zedinjena Slovenija bo v novi prerajeni Jugoslaviji zapirala in zapahnila na vse večne čase politično in gospodarsko nemškemu pritisku na jug in jugo-

vzhod vrata ter bo na tem prostoru Evrope čuvar Jugoslavije in trdnjava svobode, kulture in človečanstva.

Ko smo prebirali sklepe konference v Moskvi o obnovi Avstrije, smo vsi Jugoslovani, posebno pa mi Slovenci, dvignili glave in prisluhnili. Da, tudi mi privoščimo Avstriji, da dobi nazaj svojo državno svobodo, toda ne na naš račun. Popraviti se morajo meje za nas, da ne bo več barbarskega postopanja s Slovenci na Koroškem in Srednjem Štajerskem, da se ti naši kosi zemlje vrnejo zopet k osrčju slovenske matere, da se vrnejo tja, kamor jih kliče glas krvi, spomin na trpljenje in na hekatombe naših žrtev, da se ti, nam toliko dragi stari slovenski kraji združijo s Slovenijo v trdni, veliki in srečni Jugoslaviji.

To kar smo povedali v tem članku na ušesa Avstriji, velja tudi za Slovence na Mažarskem. Tam gre naša stara meja vse do reke Rabe, in ob južnih bregovih Blatnega jezera se kadi dim iz slovenskih ognjišč in zori pšenica na dolгих njivah, obdelanih od slovenskih rok!

Dr.Savinjčan

NJ. VEL. KRALJ PETER II. NA OBISKU PRI SVOJI GARDI

12.novembra je Nj. V. Kralj Peter II. uradno obiskal pehotne edince Kr. Garde v obširnem taborišču nekje na Srednjem vzhodu. Poročilo našega dopisnika smo prejeli z majhno zamudo. Fotograficne posnetke bomo priobčili v eni izmed prihodnjih števil, kadar jih bomo prejeli.

Te dni smo prvič zares občutili, da smo jugoslovanski gardisti. Kako tudi ne, saj smo prvič imeli med nami svojega mladega Kralja in Vrhovnega poveljnika. Za vse naše fante je to bilo prvič, da vidijo svojega narodnega vladarja in ga slišijo govoriti v našem jeziku. To so bili zgodovinski trenotki, ko je prvič v zgodovini slovensko Primorje zrlo z oči v oči svojemu bodočemu vladarju nasproti.

***

Za obisk smo izvedeli samo nekaj dni v naprej. Pa še od tega nam je ostal za priprave prav za prav samo zadnji dan, ker smo bili ostale dni močno zaposleni z neodložljivimi vojaškimi dolžnostmi. Tako je bilo v taborišču na dan pred visokim obiskom vse na nogah: zadnje skušnje paradnega pohoda, vaje gardijske godbe in pevskega zbora, urejevanje taborišča, postavljanje slavnostne tribune itd.itd. Dela čez glavo, vneme pa toliko, da je hotel vsak prekositi svojega prijatelja. Pričakovanje našega Vrhovnega poveljnika je zelektriziralo vse od poveljnika pa do zadnjega redova.

Malo smo se bali sedanjega kislega novemberkega vremena. Ali tudi nebo se je z nami veselilo, 12.november je bil tudi po vremenu letošnji najlepši dan.

Obisk je bil napovedan za 10 uro dopoldne. Že o pol desetih je bilo zelo obširno vežbališče nabito edinic Kr.Garde. Zbrali so se tudi povabljeni gostje, poveljniki raznih formacij britanske vojske iz bližnje okolice.

Nestrpno pričakovanje je prevzelo vse po vrsti.

Nekaj minut po deseti uri je trobentač taboriščne straže zatrobil trikratni "Mirno" in s tem naznanil prihod visokega gosta. Po vsem obsežnem taborišču je zamrlo življenje in pobožna tišina je zavladala. V taborišče je vstopil naš **Vrhovni poveljnik**, ki so ga spremljali: pomočnik Vrhovnega poveljnika, **arm. general, g.Peter Živkovič**, notranji minister g. **Vladeta Miličević**, pribočnika Nj.Vel. Kralja podpol-

kovnik g. **Živojin Radojčić** in major g. **Danilo Zobe-nica** ter Squadron Leader g. **MacKenzie**.

Nj. Vel. Kralju je pri vходу raportiral poveljnik gardijskih pehotnih edinic polkovnik g. **Francé Strop-nik**. Nato je Nj. V. Kralj nadaljeval pot na zborišče, kjer so v polni vojni opremi čakale vse pehotne edince Kr. Garde pod poveljstvom majorja g. **Jožeta Rijavca**. Sledila so ostra povelja: "Mirno; pozdrav na levo!" Godba je zasvirala slavnostno koračnico "Pozdrav Kralju." Ko je Vrhovni poveljnik prejel raport majorja g. Rijavca je obšel vso dolgo fronto pehotnih edinic. Očitno zadovoljen z izvrstnim vtisom, ki ga je napravila njegova Garda, je Vrhovni poveljnik stopil v sredo čelne vrste in s krepkim glasom pozdravil:

"Pomozi Bog, junaci!"

Kot ena sama salva iz tisoč in tisoč pušk je udaril odgovor kraških, vipavskih, briških, tolminskih, cerkljanskih, idrijskih, pivških, brkinških, čičkih, istrskih glasov, pomešanih s krepkimi prizvoki Maribora, Celja, Savinjske doline, Slovenskih gor, Ptuja itd. itd.: "Bog Ti pomogao!" Vsa zedinjena Slovenija je bila zbrana pred svojim vladarjem. Godba je zaigrala jugoslovansko državno himno, takoj nato pa tudi britansko.

S tem je bil sprejem končan. Sledil je paradni pohod pehotnih edinic Kr. Garde.

Na lepo okrašeni slavnostni tribuni je stal naš Vrhovni poveljnik s svojim spremstvom in z izrazi velikega zadovoljstva na obrazu odzdravljaval posamezne edince Nj. Garde, ki so v strumnem de-terostopu s korakom, ki je tresel zemljo, stopale mimo Njega.

Prelepi in nepozabni trenotki. Vzdožj tribune udarajajo trdi, samozavestni, odločni koraki naše Gorice, našega Trsta in naše Istre; našega Maribora, našega Celja in našega Ptuja, našega Beljaka in našega Celovca; našega Prekmurja in našega Monoštra, korakajo v lepšo, v srečnejšo slovensko bodočnost pod zastavo Velike Jugoslavije. Vse, kar je najboljšega v našem narodu, sam njegov cvet hiti tu, na tuji zemlji mimo nas in odkriva vsem in vsakomer moč, lepoto in zdravje našega rodu. Tu je naš polet, tu naš pogum in nezlomljiva volja za svobodo. In to pred očmi Onega, ki je simbol našega edinstva. Nehote sem se spomnil one Župančičeve: "Mi gremo naprej, mi strelci!"

***

Po končanem pohodu so Nj. V. Kralju predstavili povabljenе goste, na kar si je Nj. Vel. Kralj ogledal posamezne edince pri kosilu. Tu je Vrhovni poveljnik prišel z našimi fanti v prisrčen in neposreden stik. Fantje so bili srečni in ponosni in teh trenotkov nikdar več v življenju ne bodo pozabili.

Po slavnostnem kosilu v častniški obednici, so pričele edince Kr. Garde odhajati iz taborišča na zbirališče, kjer je bila za 15 uro napovedana vaja z bojnim streljanjem. Edince so hotele pokazati svojemu Vrhovnemu poveljniku, da so ravno tako dobro izurjene za borbo kakor za parado. Po soglasnih izjavah prisotnih se jim je ta dokaz odlično posrečil. Vaja je pričela točno ob 15 uri, takoj po prihodu Nj. V. Kralja na opazovališče.

Ozemlje leži ob morski obali, zato je bila izbrana naloga, ki nam je vsem najbolj pri srcu, naloga, ki nam je stalno pred očmi in najvišji cilj naše vo-

jaške izobrazbe: Izkrcevanje na sovražni obali in prodiranje v notranjost.

Naloga je obravnavala slučaj, kakor da so se edince Kr. Garde uspešno izkrcale. Sama vaja pa bi morala pokazati izurjenost pehotnih edinic za napad na obalne sovražne postojanke.

Napad je pričel in se razpletal z največjim elanom vseh edinic, ki so bile na višku svojih zmogljivosti. Zagrmeli so topovi podporočnika Laze in z neverjetno točnostjo razbijali "sovražne" utrdbe. Njim so z izvrstno koncentracijo ognja na "Strmem vrhu" pomagali metalci podporočnika Fodorja in s tem omogočili četi poročnika Mirana prodiranje po težkih strminah "Strmega vrha."

Četa kapetana Toška se je zagrizla v osrčje "sovražne" postojanke in z jekleno trmo prodirala naprej, čeravno je bila taktično v najtežjem položaju. Uživala pa je čast, da jo Vrhovni poveljnik opazuje iz neposredne bližine.

Stari "legionar" Milovanović je s svojo četo drobil desno krilo "sovražnih" postojank, a takoj za njim je četa poročnika "Shermana" preteče prodirala in budno pazila na trenotek, ko se bo z vso silo vrgla z gosenicami na "sovražnika."

Nj. V. Kralj in spremstvo so z velikim zanimanjem sledili poteku vaje, ki so jo radijsko prenašali s pomočjo dobro organizirane lastne radijske službe, ki ji stoji na čelu podporočnik Stanič.

Pokalo, grmelo in žvižgalo je na vseh straneh. Streljali so z ostro municijo. Rakeete so švigale in dajale znake, a dimne bombe so s črnimi oblaki zakrivalale najkočljivjše točke "sovražnih" postojank.

Vse edince so uspešno prodirale, ogenj je bil čedalje močnejši in kmalu je napad dosegel svoj višek.

Najprej so Toškovi fantje naskočili "Boso" in jo po kratkem boju zavzeli. Nato so zagrmeli bombe in zaregljali tomigani na "Strmem vrhu." Zaoril je gromoviti "hura," ki je pretresal srca in drobovje. Miran je zmagovito zavzel vrh "Strmega vrha."

Ko je kmalu za tem še "legionar" naskočil "Ciga," so bile "sovražne" postojanke zlomljene. Na levem krilu je pritisnil še "Sherman" in v hitrem naskoku je padla tudi še rezervna postojanka, s čemer je bila naloga vaje končana. Z velikim ropotom so hiteli proti vrhu "sovražne" postojanke oklopniki pod poveljstvom poročnika Svetislava in vlekli na vrh protioklopno topništvo, da bi preprečili vsak morebitni napad "sovražnih" oklopnih vozil.

Z vidnim navdušenjem je mladi Vrhovni poveljnik opazoval razvoj napada in se ob koncu vaje sam vsedel v malo oklopno vozilo ter ga osebno šofiral čez težko zemljišče vse do vrha "sovražne" postojanke, kjer si je končno ogledal razvrstitev gardnih edinic.

Bele rakete so naznanile konec vaje.

V veselem razpoloženju in s slovensko pesmijo so se vračale edince v taborišče, srečne, da so lahko pokazale svoje znanje samemu Vrhovnemu poveljniku. Želja, da to svoje znanje čim prej pokažejo tudi proti najhujšemu našemu sovražniku in da tako "zapišejo v kri pravico, ki terja jo naš dom."

Le prehitro se je približal večer in ž njim tudi konec slavnostnega dne.

Zopet smo se zbrali v taboriščih. Zvok trobente je naznanil, da je čas večerne molitve. Vse edince so se, tako kakor vsak večer zbrale na zborišču

pred jugoslovansko državno zastavo. Veselo je bilo naše presenečenje, ko se je zborišču približal naš mladi vladar, da s svojimi vojaki odmoli večerno molitev. Godba je zasvirala. Ganljivi so bili trenotki, ko je Vrhovni poveljnik gologlav stal pred svojimi gardisti - prostovoljci, ki so mogoče danes bolj ko kdaj koli molili svoj večerni "očenaš."

Sonce je tonilo v Sredozemsko morje, večerni večer pa je nosil našo molitev in željo čez morje, tja, kjer je "selo moje, kjer je Jugoslavija. . ."

Prišel je čas slovesa.

PRIJATELJ SLOVENCEV NA VISOKEM POLOŽAJU

Dogodki v Libanonu so spremenili osebnost francoskega delegata. G. Helleu, francoski generalni delegat v Libanonu je bil odpoklican in na njegovo mesto je bil imenovan g. Yves Chataigneau.

Naše čitatelje bo gotovo zanimalo, da govori g. Chataigneau gladko slovenski in srbohrvatski. Živel je več časa v Jugoslaviji in se je mnogo ukvarjal tudi s slovenskimi problemi, ki jih temeljito pozna.

Vsi častniki so se - na čelu s poveljnikom polkovnikom g. Stropnikom - zbrali pri izhodu taborišča, da se poslovijo od Nj. V. Kralja, ki se je poslovil od vsakega častnika posebej. Polkovniku g. Stropniku je Nj. V. Kralj izjavil, da je - čeprav je o gardnih edinicah slišal že mnogo laskavega - bil prijetno iznenađen nad vsem, kar je ta dan videl.

Pohvala mladega Vrhovnega poveljnika, ki se je seveda bliskovito razširila po taborišču, je bila svem in vsakomer najlepša nagrada.

Za časa prve svetovne vojne je bil g. Chataigneau vojni ujetnik na Dunaju. V mesecu aprilu 1916 leta — je pripovedoval g. Chataigneau - je čital v "Popolo d'Italia" (oziroma nekem podobnem listu) članek pod naslovom "I Sloveni nostri," v katerem je pisec ugotovil, da je v starih mejah Italije (torej brez Gorice in Tersta) živel 60,000 Slovencev.

Kenneth Matthews

SLOVENSKA PROSLAVA PRI ČČ. SESTRAH V KAIRU

V nedeljo 14. tm. so čč. slovenske sestre v Kairu priredile skromno proslavo za god č. o. Jozafatu. Mala dvoranica je bila nabitopolna. Slovenski otroci in slovenske igralko so odigrale nekaj prav ljubkih in zabavnih prizorčkov.

Za zaključek pa je gđc. Marica Merljakova presetnila obiskovalce s kratkim nagovorom, iz katerega posnemamo nekaj najvažnejših misli:

"Lepo je, da se od časa do časa sestanemo, porazgovorimo in tudi poveselimo. Radi prihajamo drug k drugemu, potrebni nasvetov, včasih tudi poguma in utehe. Še nikdar v svoji zgodovini ni bil narod slovenski v takšnih preizkušnjah, kakor v teh časih. Koliko slovenskih družin je uničenih, koliko domov je požganih, koliko grobov izkopanih? Koliko nedolžnih slovenskih otročičkov bo ostalo brez mamice in očka in koliko solza bo prelitih tudi še potem, ko bodo topovi utihnili. — Pohojena in zmendrana je slovenska domovina. Koliko izstradanih, bolnih, ranjenih, obnemoglih in živčno strtih nam bo prineslo osvobodjenje. Lačne in žejne, raztrgane in do samih kosti izropane rojakinje in rojake bomo našli. Ena sama sirotišnica in ena sama bolnišnica od Triglava pa tja do prekmurških ravníc.

Koliko lačnih otrok, koliko premraženih in bolehnih vzdihuje dan za dnem: "Mamica, ali bo kmalu konec vojne? Ali bosta stric in teta iz Amerike, iz Egipta kaj prinesla, da nam ne bo tako hudo. Taki so razgovori slovenskih družin. Ali more biti naše srce ob teh mislih zakrknjeno? Drage rojakinje in rojaki, odprite srca in priskočite na pomoč! Zbirajte in prinašajte, popravljajte in krpajte! Kdor hitro da, da dvakratno. V Kairu in v Aleksandriji zbirajo naše marljive čč. sestre. Pomagajte, ker vaše delo bo tudi Bogu všeč!"

Besede, ki so segale do srca so gotovo med nami vsemi naše popolno razumevanje. Gotovo ne bo

Slovenke in Slovenca, ki se ne bi v teh dneh spomnil slovenske zemlje, ki mu je dala življenje.

NAŠI FANTJE SO ZMAGALI z 1:0

Pred nekaj dnevi sta se srečali nekje na Srednjem vzhodu britanska in naša nogometna enajstorica v prijateljski nogometni tekmi.

Obe ekipi sta bili v odlični formi in borba za luknje je bila ogorčena in nenavadno napeta. Igrišče ni bilo ravno najboljše zaradi zelo kamenitega terena. Naših gledalcev je bilo nekaj sto, ker je igrišče od taborišča precej oddaljeno in so bile edince zaposlene z vojaškim delom. Precej pa je bilo zavezniških gledalcev. Med gledalci je bil poveljnik pehotnih edinic Kr. Garde, polkovnik g. Francé Stropnik. Z njim v družbi pa sta bila tudi major g. Jože Rijavec in dopisnik londonske B. B. C. in velik prijatelj Slovencev g. Kenneth Matthews.

V prvem polčasu, nekako v dvajseti minuti je naš Brčec zabil gol, ki so ga gledalci seveda potrdili z gromovitim ploskanjem. S tem rezultatom je tekma tudi končala.

Obe moštvi sta igrali precej "živahno." Že v deseti minuti prvega polčasa je moral zapustiti polje Anglež, tako da so Britanci igrali samo z desetimi igralci. Tudi naš levi krilec je dobil dobro bunko v glavo.

Med našimi se je posebno odlikoval vratar Ambrožič, ki je bil sploh junak dneva. Pravijo, da bi naši dobili v "laket" najmanj 5 lukenj, če bi njega ne bilo.

Naše moštvo je bilo v celoti jugoslovansko: 2 Srba, trije Hrvatje in 6 Slovencev.

Zelo dobro je sodil angleški sodnik.

Čuvaj se mi patriota
s licem Jude Iškarijota;
laž, kleveta i intriga,
to jedina mu je briga!

Trpod latnika

IZ ITALIJE smo zopet prejeli nekaj poročil. Vrste slovenskih ljudi na osvobojenem italijanskem ozemlju naraščajo z vsakim dnem. Tudi ostalih Jugoslovancev je v zadnjih dneh zopet prispelo večje število. Med našimi najvidnejšimi narodnimi delavci je tudi prof. Zorko JELINČIČ, ki je bil za časa tržaškega procesa obsojen pred Posebnim sodiščem na trideset let ječe. Upamo, da se nam bo posrečilo tega velikega Slovenca dobiti semkaj. Do sedaj še ni niti en sam Slovenec - civilist prišel v Kairo. Prišlo pa je precej vidnejših Srbov in Hrvatov. - Naši ljudje po taboriških niso razdvojeni. Pišejo nam, da je "Bazovisa" v začetku zelo zbegane ljudi pomirila in so se njihovi pogledi prilagodili stvarnosti tako, kakor je to slučaj po vsej tujini, kjer biva naš rod. Mogoče je ta naša povezanost tudi vzrok, da smo Slovenci v teh dneh še vedno zapostavljeni, kjer koli se nudi prilika. Hvala Bogu, da je naš rod potrpežljiv in enoten ter vse laži, klevete, obrekovanja in denunciacije ne morejo v slovenskih vrstah napraviti nobene razpoke. Pravica pa bo zmagala, če ne danes, jutri gotovo. - Našim prijateljem v Italiji nujno priporočamo, da tudi v najprej vzdržujejo čim tesnejše vezi z zavezniškimi oblastmi. "Jugoslovanski odbor iz Italije" je edino zastopstvo vseh Slovencev in Hrvatov iz Julijske Krajine, **zato prosimo vsakega Primorca, naj se v vsaki zadevi obrača naravnost na nas in naj ničesar ne stori brez nas.** Naš odbor je v teku 33 mesecev v najtežjih okoliščinah in brez vsake izdatne podpore, z razmeroma dobrimi uspehi urejeval zadeve primorskih Slovencev in Hrvatov. Več bo o temu spregovorila zgodovina in tiste priče, ki so sadovi tega dela. **Vsem Slovencem, zlasti pa Slovencem in Hrvatom iz Italije nujno svetujemo, da strnejo svoje vrste in se ne spuščajo v prav nobena strankarsko-politična prerekanja, ki so v teh najtežjih dneh naše zgodovine, samo orožje sovražnika.** Pomagajte zaveznikom pri njihovih vojnih naporih z vsemi silami in vso dobro voljo! Naj vas ne zapeljujejo razdori drugih in prišepetavanja neresnih ljudi! **Odklanjajte snubljenje tistih, ki so krivi tolikih slovenskih grobov in tolikega slovenskega gorja!**

Jugoslovanski odbor iz Italije.

CERKVENE SVEČANOSTI 1. DECEMBRA. Da bi sledili staremu običaju v domovini, so nameravali letos prirediti uradno cerkveno svečanost v katoliški cerkvi Sv. Jožefa v Kairu. Iz raznih razlogov pa so to misel opustili. Tako bo uradna cerkvena slovesnost tudi ob tej priliki v grški pravoslavni cerkvi v Mousky, najbrže ob 11 uri dopoldne. Uradno bodo čas in kraj objavili v tukajšnjih listih. **Priprave za uradno slovesnost v cerkvi sv. Jožefa so toliko napredovale, da bo zasebna cerkvena proslava kljub temu v cerkvi sv. Jožefa ob 10 uri dopoldne, v sredo 1. decembra.**

NOVA KRVOPRELITJA V SLOVENIJI. Nemški radio je javil, da so Prusijaki pri svojem "čiščenju" Slovenije poklali 12000 Slovencev. Tako umira slovenski narod neprestano za svojo boljšo bodočnost in daje največ krvi za skupno jugoslovansko domo-

vino. Mislimo, da zelo grešijo vsi tisti, ki mu kjerkoli kratijo njegove osnovne pravice.

ANGLO-ZAVEZNIŠKI SOCIALNI VEČERI. Priprave za vrsto anglo-zavezniških večerov pod okriljem YMCA, v dvorišču Gresham, Soliman Pasha, so v polnem teku. Ti tovariški večeri so namenjeni vsem aktivnim pripadnikom zavezniških oboroženih sil. - Tovariški večeri se organizirajo po želji zaveznikov in Angležev, da bi se pripadniki oboroženih sil našli pri preprosti zabavi v času, ko so daleč od bojišča. - Tovariške večere nameravajo prirediti vsi letošnji zimo, vsakih 14 dni. - Na sporedu bo ples in po kaka manjša gledališka predstava. - Podrobnejša obvestila bomo sproti objavljati.

KAD STE NA BORAVKU U KAIRU - NE ZABORAVITE: YMCA, 22, Soliman Pasha ulica sprema svakog dana planske posete Kaira i okoline. Polazak dnevno u 10 i 2 sata posle podne spred zgrade YMCE: 1) PIRAMIDE, Trošak 20 P.T. na osobu. Vožnja autom (5 lica). 2) CITADELA, MOŠEJE I BAZARI, P.T. 20. - auto 5 osoba. 3) MEMFIS I SAKKARA, P.T. 40. - Vožnja autom 5 osoba. 4) Svakog utornika i subote. 5) Poseta starog Kaira. Vožnja autom za 5 osoba P.T. 20.

POTOVANJA V LUKSOR IN ASSWAN. YMCA organizira svak ponedeljek in petek skupinska potovanja v Luksor in Asswan. Odhod iz Kaira od 18.15. Prihod v Luksor ob 6.15 naslednjega dne. Po zajutruku obisk templja, mesta in bazarjev. V hotelu kosilo in po kosilu obisk Karnaka, Pylona, obeliskov, Sv. jezera, Tebanskega templja, Muta in Konsua. Večerja in prenočišče v hotelu. Tretji dan prevoz čez Nil s čolnom in dalje z avtomobilom v Tebe in Dolino Kraljev. Pregled grobov Tutankamona, Horenheba, Seti I., Ramzesa, Amenofisa, kraljice Hačepsut, Deir el Bahari. Po kosilu obisk doline Kraljic itd. Za tem obisk templja Medenet-Hapu, Ramezeuma, Memnovih orjakov. Večerja v hotelu. Odhod iz Luksora ob 19.30 Prihod v Kairo četrtega dne ob 7 zjutraj. Cena I. razred P.T. 595.-, II. razred P.T. 400. - Potovanje za Luksor in Asswan je za prve tri dni enako kakor zgoraj. Četrti dan prihod v Asswan ob 11.35. Po kosilu obisk Slonovega otoka, nilometra, Ptolonikovega templja in lord Kitchener-jevega vrta. Peti dan obisk asswanskega umetnega jezera, nedodelanega obeliska in ogromnih granitnih skladov. Odhod iz Asswana ob 14.35; prihod v Kairo šesti dan ob 7 uri zjutraj. Cena: I.razred P.T.1030, II.razred P.T.755.-

V SKLAD "BAZOVICE" SO DAROVALI: Vendremin Josip P.E. 50.-; Zorn Alojz 50.-; Merljak Ivan 30.- gđc. Milena Faganel 50.- Skupno P.E. 180.- Lepa hvala!

ZA JUGOSLOVANSKI RDEČI KRIŽ SO DAROVALI: Zorn Roza P.T. 50.-; Merljak Ivan 40.-; Silič Romana 700.-; Klanjšček Štefanija 50.-; Makuc Antonija 100.-; Čotar Dora 100.-; Jug Antonija 500.-; Faganeli Milena 150.-; Furlani Anica 100.-; Komavli 100.-; Botra Terez 300.-; Nardin Štefanija 50.-; Skupno L.E. 22.40 Zneski so bili izročeni Pododboru Jugosl.Rdečega Križa v Kairu. Prav prisrčna hvala!

Kmetijske in rokodelske novize.

Na svetlobo dane od z. k. kmetijske drushbe.

N° 1.

V sredo 5. Maliga Šerpana.

1843.

Osnanilo.

Uzhenosti, umetnosti in snajdenja so se v kratkih letih tako rasširile, da kdorkoli s njimi naprej ne hiti, ne posnema, kar so drugi koristniga snajdli, ampak se terdovratno stariga dershi, gro rakovo pot, vsaki dan meja ona, se v sedajnim obrasenji svetä ne snajde, v fredi svojih rojakov, snanzov ino prijatlov si nesnan ptuj deshelez sd, in si ne more nikakor pomagati.

Slasti krajskim kmetam ino rokodelcam, kateri se ptujih jesikov niso uzhlili, se tako godi. Kar vidijo, sifstijo ali berejo, snajo posnemati, tude malo, kir si po redkim svunaj deshele grejo, in malo berejo, kir ptujih jesikov ne rasumijo, in v krajskim jesiku svunaj molitviz nizeh pifaniga ni. Slasti te issnanit s vfm, kar so uzhenosti in umetnosti njim koristniga snajdile, jim pokazat in jih napeljat, kako se s nar manjsim persadjanjam vsako delo opravi, kako in kje snajo svoj perdelk s pridam v dnar spraviti, kako in kje snajo sa se potrebne rezhi, to je orodje, shivegh, obleko in t. d. po zeni se previditi, kako verte obdelavati, — drevje ravnati, saditi, zhediti, in zepiti, kako zhbeltize, shidne gofenze (viloprejke), domazho shiving in perotno ravnati, sploh jim pot kasat, po kateri hodivshi bojo bres velikiga persadjanja s-hajali, sebi in svoji drushini holj ohlapno shivlenje pervofhiti samogli, — kmeto in rokodelce opomniti nemarnost, nerodnost in shkodljivih navad, ktere njih stan nar vezh grené, jim navod dati, kako snajo svoje sdravje, tu nar vezhi dar boshji perhraniti, in si milo shivlenje dolgo obvarvati, je namen teh noviz. Kmetovske in rokodelske djanja, ktere se v drugih deshelah drugazhi, kakor per nas opravljajo, bodo rasfojene, koristne usvetvane, meja koristne odsvetvane. Nove snajdenja bodo rozhuo osnanjene, pa tudi rasfojene, zhe so posnemanja vredne ali ne.

Kmetijske in rokodelske v slovenskim natifnene bukve (knige) bodo sveho pregledane, in njih vrednost poshteno prevdaryena. Vse vikhi poslave in povelja kmetijstvo in rokodelstvo sadevajozhe, tudi osnaniti v teh rezeh bodo tukej rasglafene.

Skerbno si sheli vsaktkiri Krajnez posnati svojo krajsko deshele, se issnaniti s imeditnimi rojaki, ino svediti imenitue prigodke svojih spredatkov. Te shelje spolniti bo posebna skerb nasha.

Sa sklep bo nasledval shtni kup vsakiga tjedna v Ljubljani ino v Kraju.

Is tega sapopadka je lahko sposnati namen, zilj in konz teh noviz, namrezh poduk in nashjevanje kmetvavzov in obertnikov ali rokodelcov si svoj stan kolikor je mogozhe sboljshati; ne pa dobizhke s njimi ifkazi, pa tudi ne famo krajskine uzhti, ali krajski jesik zhisliti. V pomadkanji krajskih besedi si bomo enako Rimzam, Nemzam, tudi Zheham, Rufam, Poljakam ptuje besede spofodili. Satoraj bo njih kup prav nisek, pa tudi ne bode mogozhe perjanim pomagavzam truda obilno plazhvati, ampak z. k. Drushba krajskih kmetvavzov, ktera se je pogujenja teh noviz totlin, in njih spzhanje nase vfele, ima vse upanje do svojih zhashtih deleshnikov, katerim poboljshanje stanu kmetvavzov in obertnikov na ferzu lesi, da ji bodo v vfm pripomogli, namenjen zilj dosezhi. Vsaka pomozh bo hvaleshno vseta, in po vrednosti s imenam pifarja natifnena.

Vsaktkiri poduk v zhislenju jesika ali v drugi rezhi nas bode rasvefelil, in nam sa snaminje veljal, da se te novize prijasnih deleshnikov rasvefeli.

Te novize pridejo vsako sredo na dvéh zhetertnih listih v Ljubljani na svitto. Plazhujejo se v pifarnizi z. k. kmetijske drushbe v listi 195 v Salendrovi ulizi bliso Brega; sa Ljubljano in sa tife, ki jih ne dobivajo po postiti, sa zeto leto s 2 fl., — sa pol leta s 1 fl.; prejmljejo se pa pri nasikovavzu na Bregu Nr. 190. Po postiti veljajo sa zeto leto 2 fl. 30 kr., — sa pol leta 1 fl. 15 kr. Po vsh z. k. postitah se snajo dobiti.

V Ljubljani 5. Maliga Šerpana 1843.

STOLETNICA SLOVENSKEGA ČASNIKARSTVA

Leta 1830., torej pred 113 leti je izšel prvi slovenski časnik "Kranjska Čbelica". Objavljene so bile v tej prvi številki Vodnikove "PESMI ZA POSKUŠNJO". Zato tudi smatrajo to številko slovenski zgodovinarji kot prvo in samostojno slovensko leposlovno knjigo. Tudi ostali štirje zvezki so čisto leposlovnega značaja.

V dobi pred 100 leti so Slovenci živeli že dolga stoletja pod avstrijsko vladavino, ki je na vsakem koraku zavirala vsak narodni polet. Avstrijska vlada je hotela siloma zadrževati vsak razvoj tako v političnem kakor tudi v narodno-kulturnem pogledu. Niti sam Slomšek, ki je bil takrat lavantinski kanonik in vrhovni šolski nadzornik ni uspel, da bi po vzgledu češke družbe "Dědictvi sv. Jana" — nekake naše Družbe sv. Mohorja, mogel ustanoviti društvo za izdajanje dobrih slovenskih knjig.

Pa ne samo posvetne oblasti, pač pa tudi cerkvene so se upirale slovenski tiskani besedi. Okrog 1. 1938 so pri Ljubljanski trgovski komisiji razpravljali tudi o tem, da je potrebno dvigniti ljudsko izobrazbo. Da bi se to doseglo je komisija predlagala izdajanje poljudnega časopisa v slovenskem jeziku, O tem pa se je moral izjaviti tudi Ljubljanski škofij-ski ordinarijat. Ta je bil mnenja, da kmečki ljudje, ki delajo, ne bodo imeli časa niti volje, da bi čitali redno izhajajoče spise. Pač pa bodo radi sprejeli vsak koristen napredek, ki ga bodo opazili pri tistih, ki jim ni treba z roko delati (torej pri graščakih in župnikih). Le-tam pa niso potrebni slovenski članki, ki bi jih težko kdo mogel dovolj umljivo napisati.

Ljubljanski tiskarnar Blaznik, ki je izdajal slovensko "Pratiko", ki še danes izhaja, je trikrat zaprosil politično oblast za dovoljenje, da bi smel izdajati slovenski časnik. Nazadnje se je zatekel v Gradec, kjer je sam nadvojvoda Jožef priporočil njegovo prošnjo.

Tako so politični oblasti predložili osnutek prvega slovenskega časnika, z imenom "KMETIŠKE IN ROKODELSKE NOVICE". List bi kmete poučeval o kmetijstvu in obrti, bo pa jim tudi v razvedrilo. Tako so napisali v svojem predlogu.

Pred 100 leti, 5. malega srpana (julija) 1843 je izšla prva številka. Urednik prvega slovenskega časnika je bil dr. J. Bleiweis.

Na Dunaju so se resno bali, da bodo "Kmetiške in rokodelske novice" od tedna do tedna vzbujale med ljudstvom zanimanje do čitanja. S tem pa bo rastlo zanimanje za javne zadeve, krepila se bo zavest jezikovne in narodne skupnosti. Nove vezi se bodo sklepale in konec bo starih, lepih časov, ko se je ljudstvo slepo zaupalo vajeom poklicnih državnih varuhov. Ti so slutili razpad Avstrije, če se narodi predramijo, ker jim niso znali pripraviti udobnega skupnega, vsem enako pravičnega ustroja.

In res so "Novice" v veliki meri dosegle to, česar se je vlada bala. Ubrale so sprva čisto vsakdanjo pot: kot redno izhajajoč gospodarski list so skrbele za povzdigo kmetijstva in rokodelstva. S tem poukom o vsakdanjih potrebah pa so razširile veselje do branja, s pesmimi, zgodovinskimi in jezikoslovnimi

članki so budile slovensko zavednost in dramile najširše plasti naroda.

Tako so postale "Novice" ona prva vez, ki je sklenila kranjske, štajerske, koroške in primorske Slovence. Bila je središče in ognjišče, okrog katerega so se zbirali in šolali slovenski pisatelji, vzgajali domoljubi in kjer so dobivali pouka vsi stanoviti. **Združivši vse slovenske pisatelje v eno kolo, so "Novice" brez večjega hrupa zedinile Slovence.** (Dr. J. Mal: Zgodovina slovenskega naroda).

To zedinjenje Slovencev je ravno v teh najtežjih časih, največja in najdragocenejša dediščina, ki so nam jo zapustili slovenski pradedje. V tem strašnem trpljenju slovenske zgodovine nas je ta dediščina trdno povezala v jekleno celoto. Vsi mislimo enako, vsi se trudimo enako in tudi svojo bodočnost smo si zamislili na enakih temeljih Velike Jugoslavije. Sloga veže Slovence povsod, naj bodo kjer koli. Solidarnost jih je utrdila in učvrstila. Ni špekulacij med nami, vsaka poskušana intriga zadene ob zid slovenske solidarnosti. Mogoče se v prvih dneh sedanje vojne nismo vsi takoj znašli. Marsikaj smo iz domovine prinesli s seboj, česar se v prvih časih nismo mogli znebiti. To smo ugotovili že ob petindvajsetletnici slovenske svobode. Danes pa smo eno in tako mora to ostati vse, dokler ne bomo prestopili meja osvobodene domovine. Malo nas je, zato je medsebojna povezanost nas vseh dvakratno potrebna. Zaradi te majhnosti se tej solidarnosti kar podzavestno pokorimo, četudi nas nihče k temu ni obvezal.

Ko letos praznujemo stoletnico prvega slovenskega časnika — verjetno so ta praznik praznovali doma bolj v srcih, kakor na jeziku — naj nam zadostuje ena sama želja: **da bi tudi v bodoče za vsako ceno ohranili strnjene svoje vrste, pa če tudi bi bila ta strnjenost komur koli v napotje.** Samo na ta način bomo Slovenci v emigraciji vsaj do neke mere vredni tistih naporov in tistih žrtev, ki jih doprinašajo naši bratje vsako uro, lačni in žejni, raztrgani in premraženi, bolni in onemogli, ponižani in razžaljeni. Naj ne bo med nami nobenih razlik, naj nam razkrojenost drugih ne služi za vzgled. Da ima slovenska solidarnost visoko ceno nam najboljše potrjujejo tisti, ki so tako zelo nezadovoljni z našo povezanostjo.

Današnje naše geslo naj bo: združiti vse Slovence v eno kolo, po vzgledu prvega slovenskega časnika, s katerim je slovenski rod samozavestno zadihal in s pomočjo katerega se je šele pričel zavedati svojega življenja. Marsikaj zahteva današnja doba od nas Slovencev v tujini. Dogodki se križajo, sprevračajo in sleherni dan nam prinaša novih misli, izpopolnjujoč ali celo izpreminjujoč načrte naše bodočnosti. Vsi vemo samo za temelj, ta je neizpremenljiv za vse in za vsakogar — Jugoslavija. Vse drugo je podvrženo stalnemu kolebanju, kakor so kolebanju podvrženi tudi časi, v katerih živimo. Vedno in ob vsakem času se prilagoditi razvoju dogodkov, upoštevajoč pri tem notranje kipenje v domovini, to je tista umetnost, katere se moramo dosledno držati, pa bomo vedno pravo uganili. Časi so danes preresni za kakršno koli trmoglavost.

KAKO SMO "FABRICIRALI" BAZOVICO ?

(Glej članek na str. 17)

Pripravljanje rokopisov, člankarjenje itd.
— Konceptni stavek.

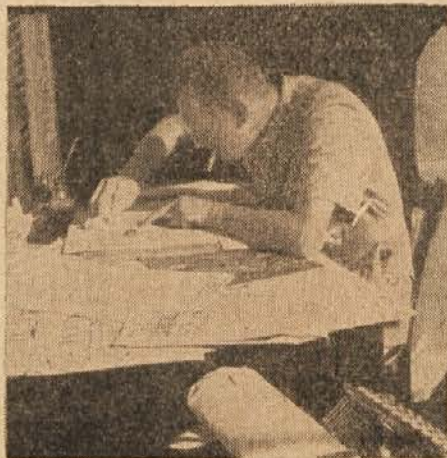
Risarski in fotografski oddelek pri delu.
— Montaža.

Strojno "stavljenje" —Definitivni stavek.

Lomljenje stavka. — Režnja.

Colnarjenje . — Lepljenje stavka

Izgotovljene strani na colnu .

Naklada prihaja iz tiskarne

Odprema: letalska pošta.

Odprema: paketna pošta.

SLOVENSKO ČASNIKARSTVO NA PRIMORSKEM

Ob stoletnici prvega slovenskega časnika se moramo s spoštovanjem spomniti tudi tistih slovenskih časnikov, ki so v tej dobi zaživel in umirali v naši ožji domovini. Komaj nekaj let potem, ko je izšla prva številka "Novic," sta tudi v Trstu bila spočeta dva prva slovenska časnika - "Slavjanski Rodoljub" in "Jadranski Slavjan." Pisana sta bila po slovensko in hrvaško. Prinašala sta slovstvene in zabavne stvari poleg čisto trgovskih. To pa zaradi hrvaških trgovcev, ki so bili njih glavni podporniki. Tudi kasnejši časniki se niso ukvarjali s politiko. To je storila šele Marušičeva "Domovina" (1867) v Gorici, še v večji meri pa Lavričeva "Soča" (1871.) in tržaška "Edinost" (1876.). Prvi slovenski delavski list "Slovenski delavec" smo Slovenci dobili 1.1884.

Znanstveno revijo svoje vrste in svoje vrednosti je imel Mahničev "Rimski Katolik" (1888 do 1896), ki je vzbujal silne viharje političnega trenja in zanesel

med Slovence popolno ločitev duhov. L. 1911. je pričela izhajati v Gorici znanstvena revija "Veda," ki je bila s svojimi za kulturo zelo pomembnimi razpravami v čast ne samo Goriški, pač pa vsej Sloveniji. "Slovanski Svet" v Trstu se je odločno zavzemal za slovansko orientacijo Slovencev.

Poleg Trsta in Gorice sta izdajala časnike tudi Idrija (Jednakopravnost, Naprej, Vestnik sokolske župe) in Postojna (Notranjec).

V prvi svetovni vojni so nekateri listi na Primorskem zaradi vojnih dogodkov prenehali izhajati. Ko pa se je gospodarsko življenje 1.1918 obnovilo, je vse kazalo, da bo slovensko časopisje ponovno in s podvojenim silo zaživel. Imeli smo poleg dveh glavnih političnih časopisov, "Edinosti" in "Goriške Straže," dober družinski list, izvrsten mladinski; ženstvo je imelo svoje glasilo, učitelji, duhovniki, pravniki, dijaštvo in obe prosvetni zvezi. Da so bili ti listi na višini in tudi priljubljeni, govori dejstvo, da so se nekateri preselili v Jugoslavijo in so bili vse do začetka sedanje vojne v svojih strokah na vodilnem mestu.

Italijanska vlada je izdajala nekaj italofilskih in fašistovskih listov, ki so bili sploh brez pomena ("Nova doba," "La camicia nera").

Kmalu pa je pričel fašistovski pritisk. Uničevanje slovenske pisane besede je začelo s podivjanimi napadi in zaplembami. Izšel je zloglasni dekret (15.7. 1923), ki je pooblaščal oblast, da po dveh opominih odstavi urednika in ustavi list. Za povrstjo so padali: "Čuk na pal'ci," "Novice" (1926), "Edinost", "Goriška Straža" (1928). Fašisti pa se tudi s tem niso zadovoljili. Izšla je uredba, da morajo biti vsi uredniki vpisani v fašistovskem sindikatu. Tako so v začetku 1929 izginili še ostali slovenski časniki. "Novi list" in "Družina" sta živela še do novembra 1930 in ž njima je sploh prenehalo slovensko časopisje na Primorskem.

Slovensko Primorje je od 1.1849, ko je izšel prvi časnik na Primorskem pa do 1. 1930, ko je bil zadnji nasilno ustavljen, ustvarilo dva dnevnik, tri poltednike, 26 tednikov, štiri liste, ki so izhajali trikrat mesečno, 27 polmesečnikov, 49 mesečnikov in 5 ostalih. Skupno je torej dalo slovensko Primorje 116 časnikov in revij v zadnjih 80 letih. Delež primorskih Slovencev pri slovenskem časnikarstvu je torej časten in če bi bil ta del slovenske domovine svoboden, bi bil še mnogo večji.

**SPOMNITE SE OB VSAKI
PRILIKI SLOVENSKEGA TI-
SKA. POŠILJAJTE REDNO
NAROČNINE ZA "ŠOTORSKO
KNJIŽNICO"!**

KAKO SMO „FABRICIRALI” BAZOVICO ?

Mogoče bo kdo smatral za domišljavost, da se ob stoletnici slovenskega časnikarstva spomnimo tudi "Bazovice", ki je glasilo Jugoslovanskega odbora iz Italije. Z domišljavostjo vojne ne bomo dobili, pač pa samo z delom in največjimi napori, s trpljenjem in žrtvami. Tudi tisti, ki slovenskemu glasilu v tujini, ne pripisuje nobene važnosti, bo moral priznati, da tudi "Bazovica" spada danes med ostale slovenske časnike, ki jih je ustvarilo zadnje stoletje. Samo zaradi tega bomo tudi v "Bazovici" pri tej priliki nekaj povedali.

Zakaj je "Bazovica" sploh začela izhajati kot droban slovenski bilten, o tem bomo verjetno spregovorili po končani vojni. Za njeno stvarstvo so nehoti zaslužni drugi.

Za tiskanje slovenskega časnika so na afriškem ozemlju velike težave, ker nobena zasebna tiskarna ne zmore šumnikov (č,š,ž), ki nam jih je izročil po češkem vzorcu Ljudevit Gaj v letih 1839 do 1849. Pred tem smo Slovenci uporabljali bohoričico, v kateri so nekaj časa izhajale tudi "Novice" (glej str. 13).

Ker torej ni bilo črk za "Bazovico," smo po nekaterih posrečenih poskusih našli nov način tipografskega dela, ki ga je angleški ravnatelj tiskarne imenoval "UČENIKOGRAFSYSTEM". Ta "sistem" ima za podlago navaden pisalni stroj, ki je seveda opremljen tudi s šumniki. Tehnični postopek pa je naslednji:

Gradivo pripravljenih rokopisov je potrebno najprej natipkati ("staviti") v konceptu tako, da so vrste tudi na desni strani enake. To smo dosegli s širjenjem oziroma oženjem vmesnih prostorov med po-

sameznimi besedami. Seveda je pri tem potrebna skrajna pazljivost. Nato pričnemo "stavljenje" definitivnega stavka. To je prepis koncepta na prvovrsten papir z novim posebno črnim trakom. Pogoj za uspeh je stalno enakomerni udar na tipko.

Ko je bilo to delo končano, je pričelo "lomljenje" stavka z režnjo stolpcev in lepljenjem na posebne kartone (čolne). Za začetnika je bilo to delo seveda precej delikatno. Vsak karton je predstavljal po eno stran "Bazovice." Izgotovljene kartone smo poslali v klišarno, kjer so pri kliširanju pomanjšali strani za eno tretjino. S klišerji so list natisnili.

Tako je bila "Bazovica" po izjavi strokovnjakov edini list na svetu, ki je izhajal v tej obliki. Vzbudila je pozornost tipografov ne samo v Egiptu, pač pa tudi drugod. Velike novosti in epohalnega izuma seveda s tem Slovenci nismo dosegli, ali je vendar zanimivo, da so nekatere delavske tipografske organizacije tu in tudi drugod v "Učeniškografsystemu" zaslutile nevarnost, ki bi jim lahko škodovala v časih mezdnih gibanj, stavk itd. Seveda ni imela "Bazovica" namena, da tipografskemu delavstvu v kakršni koli obliki škoduje. "Učeniškografsystem" je rodila nujna vojna potreba.

"Bazovica" je v tej obliki izhajala skoro leto dni, od 20. decembra 1941 do 1. decembra 1942. 35 številčk je bilo tiskanih po tem "sistemu." Vse redakcijsko, tehnično in ekspeditivno delo sta opravljala urednik in njegova strojepiska. Tako močan štab ima "Bazovica" tudi še danes. Z velikim priznanjem pa moramo pohvaliti slovenske častnike, ki so ji v svojem prostem času z vso pridnostjo in vestnostjo prihajali na pomoč.

BILANCA ITALIJANSKE VOJNE

Celotni pogoji brezpogojne predaje Italije seveda še ne bodo tako kmalu objavljeni. To v prvi vrsti zato, ker bi iz njih mogli Nemci izvedeti marsikakšno podrobnost, ki mora ostati iz strateških razlogov prikrita.

Gospodarski pogoji, ki so jih Italiji stavili ob priliki brezpogojne predaje, so bili pred kratkim parafirani s strani tistih zavezniških vlad, ki so v stvari zainteresirane. Nekateri zavezniški listi so poskušali, na podlagi več ali manj znanih statističnih podatkov izračunati, kako izgleda bilanca italijanske vojne. Pri tem so prišli do naslednjih zaključkov.

Italijanske izgube od 10. junija 1940. do 3. septembra 1943. so bile zelo težke. Na bojnih poljanah so Lahi pustili okrog 640.000 mrtvih. Poleg tega je v zavezniških ujetniških taboriščih nad pol milijona italijanskih vojakov. Pri letalskih napadih na italijanska pristanišča in vojno industrijo je bilo ubitih čez 100.000 italijanskih delavcev in civilistov. Ranjenih pa je bilo okrog 90.000 ljudi.

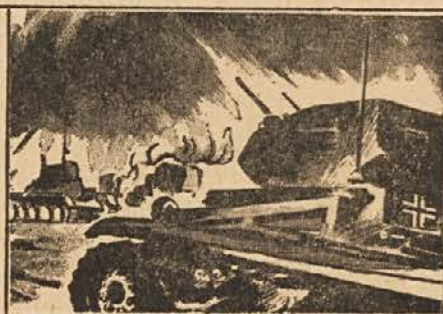
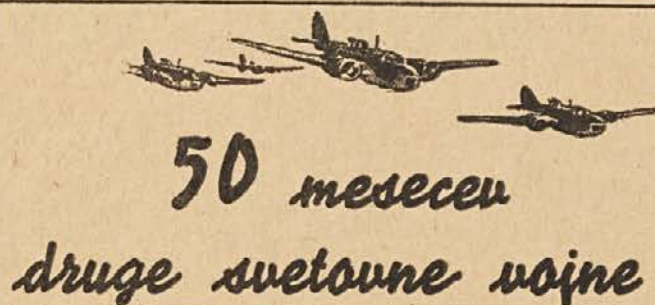
Italijanska trgovska mornarica je izgubila v teku vojne več kakor polovico svojih plovnihih objektov. Natančno 54%. Računajo, da je bilo 50% ladij

italijanske vojne mornarice uničenih ali potopljenih. Italijansko vojno letalstvo je bilo popolnoma uničeno.

Težka italijanska industrija je bila uničena s 85% svoje zmogljivosti. Lahka industrija pa je morala svojo proizvodnjo znižati za 35%. Mesto Turin je bilo 31 krat bombardirano, Milan 17 krat, in Genova 12 krat. Posledice teh bombardiranj so bile katastrofalne. Italijanska mesta so bila skoro nebranjena tako s strani protiletalskega topništva, kakor s strani lovskega letalstva.

Devet najvažnejših pomorskih naprav (doki, arzenali, ladjedelnice itd.) je bilo popolnoma uničenih. Ravno isto se je zgodilo tudi s štirinajstimi najvažnejšimi italijanskimi železniškimi križišči. Večje število hidroelektričnih central je bilo uničenih. Število porušenih javnih naprav v teku zadnjih mesecev italijanske vojne je dvajset krat večje, kakor pa število vseh naprav, ki so bile zgrajene v teku dvajsetletnega Mussolinijevega samopašnega vladanja.

Viseči dolgovi Italije znašajo 400 milijard lir. Vrednostni papirji sploh nimajo veljave. Obtok bankovcev je že davno prekoračil 100 milijard lir.

III. DEL

BIR HAKEIM

Maj 1942

Druga polovica meseca maja in prva polovica junija, to je najnesrečnejša doba zaveznikov v tej vojni.

V Rusiji so Nemci pričeli s silovito poletno ofenzivo. Na jugu so Rusi zapustili polotok Kerč in Nemci so hitro napredovali proti sovjetskim petrolejskim vrelcem. V Libiji je pričel Rommel z ofenzivo proti generalu Auchinlecku. Britanci so v začetku imeli nekaj krajevnih uspehov. Svobodni Francozi junaško vztrajajo v Bir Hakeimu. 8. junija prihaja novica, da je znamenita bitka "chandron" dobljena. Ali britanska oklopna vozila so zašla v past. Rommeljevi oddelki so prisilili Britance in Južnoafrikance, da so se umaknili iz Gazale. Tobruk je padel. Afrika Korps je prekoračil egiptsko mejo in šele 2. julija se je Britancem posrečilo ustaviti Nemce pred El Alameinom.

V teh težkih dneh edino RAF žanje uspehe. Koïn je doživel 30. maja prvi letalski napad, ki se ga je udeležilo 1000 bombnikov. Taki napadi so se tudi v naprej še nadaljevali.

Na diplomatskem polju sta posebno važna dva dogodka. 12. junija je bila podpisana britansko-ruska pogodba o medsebojni pomoči za dvajset let. Ruski in britanski visoki častniki razpravljajo o strateškem položaju v Evropi. Ustvarja se pojem o drugem bojišču.

18. junija je bil Churchill zopet v Washingtonu, kjer so ga presenetile neugodne vesti iz libijskega bojišča. S predsednikom Rooseveltom sta sklenila zelo važne odločitve. Čez nekaj tednov so že prispeli prvi kontingenti ameriške vojske na Srednji vzhod. Zavezniški porazi so dosegli svoj višek.

Na Krimskem polotoku so Nemci zavzeli trdnjavo Sevastopol in bliskovito napredujejo do Majkopa. Churchill se je po končanih razgovorih z Rooseveltom napotil v Moskvo. To je bil obenem tudi prvi sestanek med Churchillom in Staljinom. Generala Auchinlecka zamenja na afriškem bojišču general Alexander. Za poveljnika 8. armade je postavljen general Montgomery na mesto generala Ritchija.

Mesec avgust je bil za zaveznike mesec skrbi. 19. avgusta ja zajelo ves demokratični svet veliko upanje: Napad na Dieppe. Ali že naslednja poročila pripovedujejo, da je po sredi samo večji podvig komandosov. Kanadske čete so se zopet umaknile.

24. avgusta je pričel Rommel s svojo veliko ofenzivo pri El Alameinu. Doživel pa je strahovit poraz. Javnost tega poraza niti uočila ni v vsem svojem

obsegu. Šele dva meseca za tem se je izkazala prava resnica.

V Rusiji se položaj slabša iz dneva v dan. Nemci so zavzeli Novorosijsk in prodrli vse do Staljingrada, ki so ga pričeli oblegovati. Hitler pompozno napoveduje konec Sovjetske Rusije.

EL ALAMEIN

Oktober 1942

23. oktobra je pričel general Montgomery z ofenzivo proti Afrika Korpsu. Pričel je svoj napad s peklenskim topovskim ognjem, kateremu je sledilo bliskovito napredovanje osme britanske armade. 9. novembra javlja uradno poročilo: 500 uničenih ali zaplenjenih oklopnih vozil; Rommel beži, osma britanska armada mu je tesno za petami. 10. novembra vkorakajo britanske čete v Marsa Matruh, 13. so zasedle Bardijo in Tobruk, 16. Tmini, 17. Derno in Mekili, 21. Bengazi. 16. decembra so Britanci v El Agheili, 17. je 8. armada prekoračila črto Wadi Matatrin; 26. so zasedle britanske čete Sirto, 30. pa so že stale na drugi strani Wadi Bey el Kebirja.

Istočasno s poročili o Montgomerijevih zmagah pa je udarila v svet senzacionalna vest o britansko-ameriškem izkrcanju v Maroku in Alžiriji (9. november). 11. so ameriške čete zasedle Oran. Hitler je odgovoril z zasedbo vse Francije, razen Toulonske pokrajine. Toda tudi ta njegova obljuba je bila lažnjiva. 28. so francoski mornarji sami potopili ponosne francoske vojne ladje. Medtem so v Severni Afriki Britanci in Amerikanci hitro napredovali. Osne sile so z veliko naglico pošiljale pomoč v Tunizijo. Dirka med zavezniki in Nemci & Lahi je trajala nekaj tednov. 3. decembra se je Darlan, ki je nekaj dni po izkrcanju kapituliral, samega sebe oklical za državnega poveljarja francoske države. To je napravil v odsotnosti maršala Petaina, ki so ga Nemci držali kot ujetnika v Vichyju. General Eisenhower je njegovo oblast priznal. 24. decembra so Darlana ubili. Na njegovo mesto je prišel general Giraud.

Slabo vreme, pomanjkanje dobrih letališč in nemška pojačanja, ki so stalno prihajala v Tunizijo, so znatno zavorila britansko-ameriško napredovanje v Tuniziji. Proti koncu leta so Nemci & Lahi zašli v zavezniške klešče. Angleži in Amerikanci so pričeli prodirati z zahoda, 8. armada pa z vzhoda. Usoda Afrika Korpsa je zapečatenata.

Istočasno so tudi Rusi pričeli s svojo zimsko protiofenzivo. V pouličnih borbah v Staljingradu so Rusi uspešno očistili industrijski okraj. Na severu

pa pričinja zmagoslavna ofenziva Rusov proti Voronežu. V sredini so sovjetske čete ponovno zavzele Kotelnikovo. Na jugu so potisnili Nemce nazaj s Kavkaza in prodrli do Rostova.

Tudi v Tihem oceanu so je položaj za zaveznike spremenil. V novembru so Japonci ob Salomonskem otočju izgubili 23 ladij.

Leto 1942, ki je pričelo s porazi za zaveznike, se zaključuje z njihovimi zmagami. Vojna sreča se je popolnoma obrnila.

Poleg teh zmagoslavnih bitk na ruskem in afriškem bojišču, pa so se v tem času vodile borbe tudi na četrti fronti, ki so Hitlerjev vojni stroj močno pohabile. Četrta fronta je bila ustvarjena v Jugoslaviji. Po njenem vzorcu se je razširila na Grčijo, na Norveško, na Francijo, Nizozemsko, Belgijo in Poljsko. Zlasti pa je divjala v zasedeni Rusiji. Vsi nacistični pokolji vsi množestveni umori, vsa požiganja in stradanja niso mogla ukrotiti zasuznjenih narodov. Samo v Jugoslaviji so uporniki zaposlili 28 osnih divizij. Sabotažna dela so izpodrezovala prometna omrežja in motila vse osne vojne načrte. Največje žrtve na četrtem bojišču in obenem tudi največje uspehe žanjejo jugoslovanska uporniška gibanja. Če bi ne bilo žalostnega cepljenja sil in če bi bila vsa Jugoslavija povezana z eno samo mislijo: osvobojenje, bi bili ti uspehi še znatno večji.

V tem času se močno krepí tudi zavezniška notranja fronta. Nova industrijska središča za proizvodnjo vojnih potrebščin rastejo ko gobe po dežju. V ladjedelnih gradijo ladje takorekoč po tekočem traku. Za leto 1943 so povsod nakopičene ogromne množine vojnega materiala in na vseh bojiščih je moč zaveznikov z vsakim dnevom občutnejša.

JANUAR 1943

Novo leto začena z velikimi upi in nadami. General Montgomery je globoko prodril v Čirenajko. Že v prvih dneh je osma britanska armada prekoračila tripolitansko mejo. 19. je padla Misurata. 23. januarja pa prestolica Tripoli. 30. januarja je osma armada prekoračila tuniško mejo. S tem je bilo celotno laško kolonialno cesarstvo v zavezniških rokah.

Na zahodu krepko drže bojišče prva britanska, sedma ameriška armada in Francozi.

CASABLANKA

V tem času je pozornost svetovnega javnega mnjenja obrnjena v Casablanko, kjer sta se sestala predsednik Roosevelt in g. Churchill. Zavezniški generalni štabi so izdelali podrobne strategične načrte za bodoče podvige. Po končanih razgovorih v Casablanki je neumorno britanski predsednik vlade odletel v Kairo in dalje v Turčijo, kjer se je v Adani srečal s turškim predsednikom Ineuni-jem.

Na ruskem bojišču so sovjetske čete pričele s protiofenzivo. Dnevna poročila so vsak dan javljala nove ruske uspehe. Voronež so Rusi zavzeli. Obsedanje Staljingrada se je spremenilo v nemško katastrofo. Celotna šesta nemška armada je bila deloma uničena deloma ujeta. General von Paulus, ki je bil nekaj ur pred kapitulacijo imenovan za maršala, je bil s celim svojim štabom ujet. Rusi so osvobodili Majkop, vdrlí v Doneško kotlino, osvobodili

Kursk, Rostov in Vorošilovgrad (februar). Vrgli so Nemce iz Harjkova in Krasnograda.

18. januarja je bilo končano nemško obsedanje Ljeningrada.

VZNEMIRJENJE OSI

Vznemirjenje med osnimi silami narašča v tem času z dneva v dan. V Franciji so Nemci v teku januarja z vso naglico izpraznili staro pristanišče v Marseille-ju. V Italiji je Mussolini odstavil svojega zeta Ciana, ki je bil do sedaj zunanji minister.

V zavezniškem poveljstvu so bila izvršena nova imenovanja. General Eisenhower je bil imenovan za vrhovnega poveljnika zavezniških oboroženih sil severne Afrike. General Alexander je postal njegov pomočnik. Sir Andrew Cunningham je bil imenovan za vrhovnega poveljnika mornarice in sir Arthur Tedder za glavnega poveljnika letalstva.

17. februarja je osma armada potisnila Afrika Korps na Marethovo črto, 28. pa jo je zavzela.

V začetku meseca so Amerikanci zavzeli Guadal-kanal. Med tem časom je R.A.F. nadaljevala s svojimi letalskimi napadi. 2. marca je bil močno bombardiran Neapel in istega dne tudi Berlin, 10. pa Monakovo.

V Rusiji v mesecu marcu razvoj ni bil ugoden. Rusi so morali izprazniti Harjkov in Bjelgorod, vendar se jim je posrečilo zadržati Nemce na zahodni obali Doneca.

V teku meseca aprila ni bilo posebnih izprememb. V Tuniziji je osma armada nekoliko počasneje napredovala. V Rusiji so sovjetske čete popolnoma ustavile nemška napredovanja. V tem mesecu je prišlo do rusko-poljskega incidenta, ki so ga zrezirali Nemci.

KAPITULACIJA V TUNIZIJI

Maj 1943

3. maja so Amerikanci zasedli Mateur. 7. sta padla Tunis in Bizerta. Pri Empfidaville-u je osma armada obšla Afrika Korps in Nemci & Lahi so zašli v Cap Bon v zavezniške klešče. 13. maja so Nemci in Lahi kapitulirali. Ujetih je bilo 280.000 osnih vojakov in ogromne količine vojnega materiala je padlo zaveznikom v roke.

Zavezniško letalstvo je z največjim uspehom porušilo baraže v Porenju. 54 mest je bilo poplavljenih in 50.000 družin je ostalo brez strehe. Na političnem polju je planila v svet nova senzacija: tretja internacionala je bila razpuščena.

CHURCHILL V WASHINGTONU

12. maja je Churchill zopet v Washingtonu. Zaradi zaključka operacij v Tuniziji so potrebni novi načrti. V Severni Afriki so Francozi ustanovili nekakšno vlado "Francoski odbor za narodno osvobojenje."

11. junija je padla italijanska trdnjava Pantellaria. Le nekaj dni za tem je bila tudi Lampedusa v zavezniških rokah. Britanski kralj Jurij VI. je obiskal britanske oborožene sile v Severni Afriki.

5. julija je po nesrečnem slučaju umrl general Sikorski.

JULIJ 1943

Nemci so pričeli z veliko ofenzivo proti Sovjetom v odseku Orel-Kursk-Bjelgorod. Prve novice iz

Rusije niso ugodne. V Tihem oceanu so se Amerikanci izkrkali pri Mundi.

9.julija zjutraj so se britansko-ameriški čete izkrcale v Siciliji. Zaveznanje Sicilije je trajalo 38 dni.

V Rusiji se je položaj spremenil. Rusi niso samo ustavili nemške ofenzive, pač pa so pričeli z protinapadi.

20.julija sta se srečala Mussolini in Hitler. Sestanek ni uspel. 25.julija se je fašizem z Mussolinijem vred pogreznil. Mussolinija je nasledil Badoglio. Roosevelt in Churchill sta naslovila nujno poslanico italijanskemu narodu.

5.avgust je spominski dan v tej vojni. Tega dne so zavezniki zavzeli Orel, Bjelgorod, Catanio in Mundo. 18.avgusta je bila celotna Sicilija zasedena.

Med tem časom so zavezniški letalci bombardirali Rim. Amerikanci so bombardirali pri belem dnevu Ploesti. Churchill je odletel v Kanado in se v Quebecu sestal z Rooseveltom in Mackenzie Kingom, kjer so pripravili nove ofenzivne načrte.

KONEC ČETRTEGA LETA VOJNE

Ob koncu avgusta, s katerim se zaključuje četrto leto vojne, so tudi nevtralcu dvignili glave. Švedska je prepovedala prevoz nemških čet čez svoje ozemlje. Danska se je uprla. Finska škili k zaveznikom. Smrt bolgarskega kralja Borisa je samo še povečala nemške skrbi.

KAPITULACIJA ITALIJE

3.septembra je bilo podpisano premirje med Italijo in zavezniki. Dogovorjeno pa je bilo, da ga bodo objavili šele v času, ki ga bo določilo zavezniško

DRAGOCENA PRIZNANJA

Sedaj, ko stvari v Rusiji za Nemce tako slabo izgledajo in v zvezi s petindvajsetletnico nemške kapitulacije v prvi svetovni vojni, poskušajo različni voditelji nacizma v Nemčiji odgovoriti na kritike, ki se čedalje bolj širijo med nemškim prebivalstvom. Predvsem Nemci pošteno nergajo, zakaj je Nemčija sploh napadla Sovjetsko zvezo. Mnogi nemški politiki so mnenja, da bi nobena sila ne bila kos nemškemu vojnemu stroju, če bi Nemčija ne napadla Rusije in bi se namesto tega vrgla z vsemi svojimi silami proti Angliji. Letaki, ki jih širijo opozicionalni nacisti po Nemčiji pravijo: "Usoda te vojne bi bila že davno odločena in sovjetski kolos bi ne mogel več škoditi, če bi se Hitler ne lotil Rusije."

Na vse te in podobne obtožbe je pred kratkim spregovoril bivši nemški veleposlanik v Moskvi von Dirksen, ko je govoril o temi: "Neizbežnost nemško-sovjetskega spopada v politično-vojaškem in politično-državnem pogledu". V bistvu tudi ta zagovornik napada na Rusijo ni povedal nič novega. Poskušal pa je prikazati razloge, zaradi katerih je bil Hitler poleti 1. 1941. prisiljen napasti Sovjetsko zvezo. **Sam napad — pravi von Dirksen — se je nekoliko zakasnil zaradi operacij na Balkanu. Če bi se bil napad odložil še za nekaj mesecev, bi to lahko imelo nepopravljive posledice.** Staljin je bil zbral na stotine divizij na raznih prednjih oporiščih, ki se jih je bil polastil po zmagoviti vojni na Poljskem. Izven dvoma je, da bi rdeči despot, če bi se nemške vojske zaposlile kje drugod, takoj to izkoristil in sprožil ogromen napad, ki bi ga bilo le težko zadr-

vrhovno poveljstvo. Laški generali pa so zadevo izdali Hitlerju. Istega dne, ko je bilo premirje podpisano, so edinice osme britanske armade udarile na italijansko celino. 8.septembra je bilo premirje objavljeno. Italija se poskuša vstuliti zaveznikom kot sobojevnik. Skoro vsa italijanska vojna mornarica je v smislu določb premirja dosegla zavezniška pristanišča. Ameriške čete so se izkrcale pri Salernu.

V tem času so tudi Rusi zmagovito napredovali. 19.septembra so zavzeli Dukučin, Jarčevo, Priluki, Ljubni, Krasnograd in Trupčevsk. 21.je govoril v britanskem parlamentu g.Churchill in napovedal drugo in tretjo fronto. Istega dne so se Francozi izkrkali na Korziki. 25.septembra je padel Smolensk. 29.septembra sta jugoslovanski dvor in Kralj prispela v Kairo. Istega dne so Britanci in Amerikanci vkorakali v Neapel.

OKTOBER 1943

Rusi so v tem času zmagovito napredovali in na več mestih prekoračili reko Dnjepr. 14.oktobra je vlada maršala Badoglia napovedala Nemčiji vojno. S tem je Italija postala nekak "sobojevnik". Rusi so vkorakali v Melitopol. 19.oktobra so se sestali v Moskvi gg.Eden, Cordell Hull in Molotov. Moskovska konferenca. Med tem časom so Amerikanci in Britanci stalno napredovali v smeri proti Rimu. Rusi so prodrli v predmestja Krivojeroga in naglo napredujejo proti Krimu. O poteku Moskovske konference prihajajo ugodne vesti. 50. mesec vojne je končal z najlepšimi upi in nadami za zavezniško zmago.

žati. Von Dirksen sam torej priznava, da so boji v Jugoslaviji znatno pokvarili nemške račune.

Pozornost zasluži tudi neko drugo predavanje admirala Prentzela-a. Ta je med drugim dejal tole: "Naš življenjski prostor je prostor obrambe in se mora zato razširiti preko obal bo samega osrčja oceana, ako hočemo, da nam ta vrata ostanejo odprta. Imeti v rokah ta vrata pomeni obvladati celino. Dokler bodo obale Evrope pod osnim nadzorstvom, bomo postopno odrinili britansko nadvlado. Jasno je, da bi se bilo mogoče izogniti spopadu med narodnim socializmom in boljševizmom le tedaj, ako bi enemu izmed obeh pokretov zmanjkali pogoji za obstoj." Prentzel se tolaži, da si tega v tem trenutku niti zamisliti ne moremo. **"Sleherno upanje, da bi se izognili usodnemu spopadu, je propadlo spomladi 1941., ko je moskovska politika postala odkrito napadna in je šla celo tako daleč, da je sklenila zavezniško pogodbo z uporniško vlado generala Simovića.** Odtlej bi bilo sleherno kolebanje ne le nevarno, temveč zločinsko."

Resnica prihaja počasi, vendarle gotovo na dan. Ko so zavezniki priznavali, kako velik je delež Jugoslavije v tej vojni in zlasti v spopadu med Nemčijo in Rusijo, je berlinski radio te trditve označeval kot smešne. Sedaj pa po dvajset mesecih tudi visoki nacistični prvaki priznavajo, kakšno veliko škodo so Jugoslovani prizadejali nemškemu rajhu in mogoče bo morala zgodovina celo priznati, da je bil jugoslovanski podvig tisti, ki je vojno srečo obrnil na zavezniško stran.

DETEKTIV PETER FIRBEC

ENAJSTI POLOM

V Arosi je že 14 dni živel parček, ki je stanoval v hotelu Kulm pod imeni mister in miss Wood. Izdajala sta se za strica in nečakinjo in stanovala v malem apartmanu, ki je imel dve sobi in ki sta bili ločeni s kopalnico v sredini.

Mr. Wood je bil velik ljubitelj plavalnega športa in je tri četrtine dneva preživel na jezeru. S posebno vneto je ljubil skoke na glavo in je bil v tem pravi mojster. Vsi letovičarji so ga občudovali. Pri tem se je tako prijetno smehljaj, kakor človek, ki je vaju takih poklonov.

Miss Wood je večino dneva preživela na teniškem igrišču. Lepa blondinka je s svojo prijetno postavbo vzbujala splošno pozornost med moškimi svetom.

Za kosilo in večerjo sta se stric in nečakinja redno našla v hotelski restavraciji, kjer jima je bila rezervirana posebna miza. V popoldanskih urah sta se kakor slučajno našla v dvorani zdravilišča, pila čaj in od časa do časa tudi malo zaplesala. Tudi pri tem športu sta se pokazala kot velika mojstra in vsi pogledi gostov so bili uperjeni v njihovo rafinirano izvajanje angleškega valčka.

"Kaj boš jutri počela?" je zašepetal stric svoji nečakinji med tangom. "Ali ne bi napravila majhno gorsko turo? Mogoče na Weisshorn? Ali Rothorn?"

"Jutri?" je vprašala in uprla pogled v tla. "Jutri? Nemogoče! Za deseto uro sem obljubila zelo važno teniško partijo."

On se je smehljaj: "Ali bi se ta partija ne mogla odložiti?"

"Ne! Nemogoče! Mladi ravnatelj zdravilišča želi z menoj igrati. Ali ga poznaš? Menda je neke vrste ljubavni pevec modernega kova. . . Pravijo, da božansko igra."

"Potem torej pojutrišnjem."

"Gotovo. Zelo rada."

Ko je miss Wood naslednjega jutra pri zajutreku listala po tujih časopisih, je natakark opazil, kako je nenadoma prebledela. Spustila je časopis in nervozno mešala z žlico po skodelici kave. Nato pa je presunljivo pogledala svojega strica in še enkrat prečitala mesto, ki jo je tako vznemirilo.

Natakark, ki se je po stari navadi zelo zanimal za svoje goste, si je natanko zapomnil mesto v časopisu, ki je tako zelo razburilo lepo blondinko. Ko se je dvojica razšla, je z vso radovednostjo odprl časnik in v njem našel tole novico:

Nezaslišana kršitev pogodbe. Znan filmska diva Lira Lara se še vedno ni vrnila iz svojega dopusta, ki ga preživlja v Evropi. Skušnje za novi film "Heliogabal", v katerem bi morala igrati glavno vlogo, bi morale že davno pričeti. Generalno ravnateljstvo družbe "A.R.S. Film" je bilo primorano poiskati za glavno vlogo neko drugo filmsko divo. Skušnje za novo filmsko zvezdo, ki je že sedaj pokazala izredne sposobnosti, so že pričele. Kljub manjši zamudi bo vefilm "Heliogabal" v napovedanem času izgotovljen.

S to novico si radovedni natakark seveda ni vedel kaj pomagati.

Partija lepe blondinke z zdraviliškim ravnateljem je potekala drugače, kakor pa si je to zamišljala miss Wood. Niti bele kroglice niti njen soigralec niso mogli zbuditi v njej potrebnega zanimanja. Končno je odložila raketo in dejala:

"V resnici mi je zelo žal, gospod ravnatelj, tako sem se veselila igre — sedaj pa sem naenkrat tako zelo nerazpoložena."

Ravnatelj se je s polnim razumevanjem smehljaj, vzela stolico in dejal:

"Ura vsekakor pripada vam. Nikjer ni rečeno, da ravno morava igrati tenis. Če vam ni nerodno, bi lahko tudi malo pokramljala."

Ali tudi razgovor se je trgal, čeravno se je ravnatelj zelo trudil, da bi svojo spremljevalko spravil v dobro voljo. Končno je lepa blondinka vstala in dejala:

"Na pošti imam nekaj opravka. Kolikor vem tudi vaša pot vodi v isto smer. Če vas ne nadlegujem, bi vas prosila za spremstvo."

"O, zelo rad, vendar s pogojem, da prekinjeno partijo končava ob prvi priliki."

"Zelo ste ljubeznjivi, gospod ravnatelj." Po dolgem času je lepa blondinka zopet enkrat zardela.

Pri poštnem uradu sta se ločila. Mladi zdraviliški ravnatelj bi gotovo vso naslednjo uro posvetil v mislih lepi blondinki, tudi če ne bi bil ljubavni pevec. Tako pa se je kaj hitro presenetil pri pisanju zaljubljenih verzov, ki jih je koval na eni strani svojega notesa. Prečital je napravljeno pesmico, jo z dopadajenjem odobril in spravlil notes v aktovko.

Medtem je blondinka našla brzojavni urad in ko je nekaj tiskovin pokvarila s sestavljanjem brzojavke ter jih stlačila v svojo torbico, je končno vendarle napisala brzojavko za Hollywood:

"Čudi me časopisna vest. Protestiram proti vašemu postopanju. Kakor hitro bo mogoče, vam bom na razpolago. Trenotno v rokah nekega zločinca. Obvestite o tem časnikarje čimprej. Ugrabljen diva. Ogromna senzacija za film, za vas in zame. Prosim ne pozabite na časnikarje. Pozdrav Lira Lara."

Pri kosilu je bila zelo redkobesedna.

Ko ji je slučajno po nerodnosti zdrknila torbica na tla in se je mr.Wood sklonil, da bi jo pobral, je opazil nekaj brzojavnih tiskovin, ki so padle iz torbice. Čelo se mu je nagrbnilo. Medtem, ko je torbico pobiral, je kakor nehote spustil zmečkane papirje na prtič, ki ga je imel na kolenih. Od tod je papirje previdno in neopazno spravil v žep.

Ko sta se ob štiri uri popoldne našla pri čaju v zdraviliškem domu, je seveda Mr.Wood že poznal vsebino brzojavke.

"Kako je potekla partija z zdraviliškim ravnateljem?" je vprašal.

"Oh, nič nisem bila razpoložena. Nekoliko sva kramljala, potem pa se sprehodila. . ."

"Hm in potem je bil tako ljubeznjiv, da te je spremljal na pošto?" je vprašal Mr. Wood s predirljivim pogledom. Pri tem je opazil kako je z desnico nehote segla po torbici. Mirno, kolikor mu je pač mogoče, je nadaljeval.

"Še danes popoldne bi rad s teboj govoril na štiri oči. Upam, da ne boš zadržana?"

"Če tako želiš. . ." je komaj zaznamno odgovorila.

Sprehajala sta se po idilični poti ob jezeru in molčala. Ob samem jezeru je Mr.Wood naenkrat spregovoril:

"Dogovorila sva se, da bova vse dokler ostaneva skupaj vsakomer zamolčala sedanje bivališče. Kaj ne?"

"Da. Gotovo!" je narahlo odgovorila.

"Ti tudi veš zakaj? Povedal sem ti, kako se bodo trudili ti prokleti policijski psi, da me dobe v nos."

"Da."

"Dovolj jasno sem ti tudi povedal, da sem s takozvano meščansko družbo obračunal. . ."

"Ne, ne, saj to je bilo vendar. . ."

Z rokama ga je hotela objeti, ali je on to njeno ljubeznjivo rahlo odklonil.

"Zakaj si besedo prelomila?"

Potegnili je iz žepa zmečkane brzojavne tiskovine in jih ji pomolil pod nos.

V tem pa se je njegova spremljevalka pričela braniti na vse kriplje:

"Vendar ne morem mirno prenesti, da se neka konkurentka vštuli. . . Saj to je strašno! Komaj je človek nekaj dni preč, pa se že vsiljuje cela tolpa neumnih gosi. Sijajne vloge vendar ne morem kar tako prepustiti drugi. Kdo pa me more na tak način odriniti. To je vendar vprašanje mojega ponosa, moje karijere in moje prihodnosti. Ti tega ne razumeš, kako je s temi stvarmi med nami. Tu je zmerom po nekih deset, ki samo prežijo, kdaj bo s kakega vidnega mesta nekdo izginil. Tu se za kulisami kujejo največje intrige in lokavosti. Saj vidiš: Komaj sem nekaj dni odsotna, pa bi me že hoteli izpodrinuti. Je že tu neka druga, ki trdi, da ni nič slabša od mene. Kdo ve, koliko časa je mojemu debelemu ravnatelju polnila ušesa. Kdo ve, kaj mu je vse natvezila in kaj se mu je vse zlagala? To je naravnost nezaslišano! Tega pa jaz ne morem! Saj vendar ne morem pustiti vse na cedilu. To je najboljša vloga, kar sem jih kdaj koli igrala. Vsa moja prihodnost je na tehtnici. Kaj vsega tega še ne razumeš, Riko?"

Vsa iz sebe je obmolnila in z vso napetostjo pričakovala njegovih besed.

On pa se je smehljaj in v tem njegovem nasmehu je bilo nekaj boleznega, kar je zaman skušal zadušiti.

"Prav imaš, ljubica. Tvoja glavna vloga visi na tehtnici. Te žrtve od tebe ne morem zahtevati. Pri meni je na tehtnici samo moja osebna prostost. Če mi zaradi tvoje brzojavke pridejo na sled..."

Lira Lara ga je prestrašeno pogledala.

"Na to nisem mislila!" je vzkliknila. "Če bi na to mislila..."

Riko se je smejal: "Vsi ti načrti so tako smotreni, da bi lahko mislil o nekem peklenskem načrtu. Ali je nemogoče misliti, da bi nekdo s tako rafiniranimi potezami hotel zvedeti za moje bivališče. Tako zamotanih računov ne dela niti tisti, ki je moj najnevarnejši nasprotnik..."

Lira Lara je iteče slonela na njegovih prsih in s solznimi očmi zrla v njegov obraz.

"Da," je zopet spregovoril, "ti najbrže ne moreš nič za to. Zapleti so te v mrežo tvojega umetniškega častihlepa, ne da bi vedela, da si me izdala..."

"Oh, Riko! Niti slutila nisem. Nisem vedela..."

"Rad ti verujem. Vsekakor so dnevi najine sreče seštet. V trenutku, ko bo moj nasledovalec v Arosi, moram zopet izginiti za ta svet. In v tem slučaju izginem tudi zate."

Lepa blondinka je zaihtela. Riko pa je ostal miren: "Na vsej tej stvari ne moreva ničesar izpremeniti, kar je pa je."

Riko Roland je v Kuln hotelu kot Mr. Wood naročil, da ga stalno obveščajo o vseh novodošlih gostih. V življenju dvojice se v naslednjih dneh ni nič izpremenilo. Posebno pozorni opazovalec bi lahko samo ugotovil, da sta oba v jutranjih urah nekoliko kasneje prihajala k zajutreku, zvečer pa sta bolj zgodaj odšla počivat.

Nekega jutra je dejal Riko pri zajutreku:

"Otrok moj, čas je. Danes se bova morala ločiti."

Lira Lara se je prestrašila: "Že sedaj? - Med novimi vpisanimi gosti nisem nikogar našla, ki bi bil podoben tvojim nasledovalcem."

"Jaz pa sem včeraj videl dva nova obraza in nisem danes našel vpisov, ki bi se nanašala na njiju. Obojica ima najbrže tehten razlog, da svoje tukajšnje bivanje prikrije. - Poleg tega pa je eden izmed teh obrazov hudo podoben temu prokletemu Petru Firbcu, čeprav je po zunanosti čisto drugačen. In ona..."

Obmolnil je, kakor da je že preveč izpregovoril. Poleg tega pa je tudi izgledalo, kakor da resno premišljuje o skrivnostni dvojici...

"Torej je po sredi tudi neka ženska?" je hitro vprašala blondinka, medtem ko ga je ošvrknila z ljubosumnim pogledom.

"Da. Žalibog. To vso zadevo še bolj komplicira, obenem pa je zame tudi nevarnejša."

"Kaj jo poznaš?"

"Kako bi mi drugače mogla biti nevarna, če bi se ne poznala."

Vzdihnil je. Potem pa je dejal:

"Ah, grenko je, če človeka izda žena, ki jo je ljubil."

Z mehko roko ga je božala po glavi. Žalostno jo je gledal in dejal:

"Ali me nisi tudi ti prevarila, ko si se tresla za svojo filmsko slavo?"

"Ne reci tega. Nisem vedela, kaj delam."

Močno je stisnila njegove dlani.

"Sam ne vem, kaj mi je", je vzdihnil. "Strašno sem utrujen. Sit sem borbe, čeravno sem jo do sedaj tako ljubil. Kako rad bi odšel v samoto in kako rad bi se spravil s svetom. Tako pa me preganjajo. Tako me silijo k novim zločinom..."

"Vendar je starejši, kakor pa sem mislila", si je dejala blondinka in premišljevala, kakšne dodatke bo zahtevala od svojega debelega ravnatelja, ko se vrne v Hollywood.

"Ali bi me hotela malo spremiti?" je vprašal Riko medtem ko je vstal. "Če nimaš že kake važne teniške partije obljubljen?"

Lira Lara je bila užaljena nad temi besedami. Pogoltnila jih je in smehljaje odgovorila: "Dolgo tako ne bo več trajalo."

Natakar jima je zavil nekaj mrzlega prigrizka, nato pa sta se napotila v dolino. "Rothorn" je dejal Riko, ko sta zapustila hotel.

Zlati žarki sonca so žareli po Arosi. Na sinjem nebu je tu pa tam jadral po kak mlečnobeli oblak. Z vrhov je donela v dolino pastirjeva pesem. Bele in črne ovce so se podile po strmih livadah. -

Lepa blondinka se je sama vrnila iz te ture. Strašno je bila razburjena in pripovedovala, ko je srečala prve goste v Arosi, da se je pripetila velika nesreča. Mr. Wood je zdrknil v globok prepad. Sama se je vrnila po pomoč. Malo pa je verjetno, da bi ga našli živega, če ga bodo sploh mogli najti. Njen stric je gotovo mrtev in drugega ne preostaja, kakor poiskati njegovo truplo.

Z veliko hitrostjo se je novica razširila po Arosi. Ljudje so se zbirali v malih gručah in čeprav oba pusta Angleža nista imela prijateljev, je vendar vsak čutil človeško povezanost v tem težkem trenutku in vsi gostje so se smatrali kot ena sama družina. Hitro so pripravili vse potrebno za pomoč. Miss Wood je seveda izjavila, da ji je nemogoče pridružiti se reševalni ekspediciji. Videlo se ji je tudi, da je od naporov popolnoma izčrpana, pa je zato samo podrobno popisala mesto, kjer se je zgodila nesreča z njenim stricem.

Pri popisu mesta nesreče so hribovci, ki so imeli oditi na pomoč vsi povrsti zmajali z glavo, ker je bil popis tako zelo površen. Končno so se zadovoljili s tolmačenjem da je Miss Wood tako zbegana zaradi nesreče, da niti ne ve, kje se je ta zgodila. Ekspedicija je odšla kar na slepo srečo.

Pri popoldanskem čaju v zdraviliškem domu so bili gostje zgovornejši kakor pa ponavadi. Za malo mestecé Arosa, ki je živeło v miru in pokoju, je bil dogodek nevsakdanja senzacija.

Pri neki osamljeni mizi v bližini bufeta sta sedela zdraviliški ravnatelj in predsednik olepševalnega društva, ki se je ravno vrnil iz bližnjega mesta. Komaj sta se dobro vsedla, ko je senzacija dospela tudi do njiju. Vprašajoče sta se spogledala. Potem pa je predsednik dejal s komaj vidnim nasmehom:

"Nekaj tu ni v redu."

Zdraviliški ravnatelj se je spomnil obiska, ki ga je bil deležen pred dobro uro in dejal:

"Glavo bi stavil, da je tu posredi neka povezanost dvomljive vrednosti."

"Ne delajte tega", je dejal predsednik. "Ne izpostavljajte me neprijetnostim, da bi moral iskati novega zdraviliškega ravnatelja."

Ravnatelj zdravilišča se je dvignil in odšel nasproti gospodu, ki je ravnokar vstopil. Čez eno minuto ga je že privedel k mizi.

Bil je to Peter Firbec, seveda tako spremenjen, da bi ga komaj spoznal njegov najboljši prijatelj. Nosil je veliko umetniško kravato, temna očala, najmodernejšo obleko in rdeča lica so ga izdajala za umetniškega genija svetovnega slovesa. Izgledalo je, da je njegova kratkovidnost tako velika, da je moral vsako stvar prinesiti tesno k očalom, da jo je razpoznal.

"Kako vam izgleda vsa ta zagonetna pripovedka?" je vprašal predsednik z veselim nasmeškom na ustih.

"Zame je stvar popolnoma jasna. Blondinko sem ravnokar videl v Kuln hotelu. Ona je filmska diva Lira Lara in njen spremljevalec ne more biti nihče drugi, kakor sloviti vlomilec Riko Roland."

"Kaj pa današnja nesreča v planinah..."

"To je navadna komedija. Lopov je dobil nekaj v nos. Taki ljudje imajo organe, kakor gorska divjad."

"In mislite, da se je z neke skale vrgel...", je vprašal ravnatelj dvomljivo.

"Kaj še. Sedaj se gotovo spreha ja ne kje po planinah, da bi se spustil v dolino do kake postaje in jo od tam popihal v širni svet."

Predsednik in ravnatelj sta se spogledala.

"Vam je vse tako lepo jasno, zakaj pa sedite tu, gospod Firbec, in dopuščate da vam jo lopov pobriše?"

"Kdo pa vam to pravi? Čez pol ure odide naslednji vlak za Čur. Poleg tega je policija že obveščena. V ekspresnem vlaku ni niti enega vagona, v katerem ne bi čepel policijski agent. Ubežnik ni nikjer boljše spravljen, kakor pa v ekspresnem vlaku. Le zanesite se na to. In poleg tega je moja najboljša sodelavka, žena, ki jo je hegunc zavrzel, že eno uro v Churu. Če bi se vsem izmaknil - njenim ostrim očem ne bo ubežal."

Peter Firbec se je dvignil, poslovil in odšel na kolodvor. Predsednik in ravnatelj zdravilišča sta odšla v vas in srečevala povsod male skupinice radovednežev, ki so razburjeno obravnavali današnjo nesrečo.

Pri večerji se sploh drugega ni govorilo in prerekanja so trajala pozno v noč. V zdraviliškem domu so celo na ples

pozabili. Povsod je bilo slišati samo vprašanja:

"Kaj se je vendar zgodilo? Ali ga bodo našli? Ali je še živ? Ali je mrtev?"

Proti jutru se je vrnila reševalna ekspedicija. Samo dva poklicna vodnika sta ostala v hribih, da bi pazila na morebitne klice na pomoč. Iskalci so bili vsi zelo utrujeni in razočarani. Ničesar niso našli, čeravno je svetila polna luna.

Tujec je skrivnostno izginil brez sledu.

Ljudje so nezadovoljni in razburjeni govorili samo o nesrečnem slučaju in za naslednje jutro so sklenili poslati novo reševalno ekspedicijo v gore.

Udeleženci druge reševalne ekspedicije so preplezali vse vršace z zagrizeno vztrajnostjo, preiskali vsak prepad in vsak kamin, med tem časom, ko se je na nekem drugem mestu igra, ki se je tu pretvorila v komedijo, že zopet imela spreminiti v tragedijo.

JURINA I FRANINA

Franina: Aj, lipi moj brat, ki Bog te je u ove kraje donesa. Da nisi pa iz baluna?

Jurina: Zrman moj, istina justo iz baluna, ki me donesa tam od Siverne Afrike u Kairo. To ti je, lipi moj brat, kako sa barkon u lipo more.

Franina: Ti vajak po svoju na smih. A nan ovode ni za smih. Grdo nan se plete.

Jurina: A ča je to?

Franina: Ter vidiš. Mi stari smo vajak svejeni, a mladetina sve ništo šara. Nosi se po oficirski, pleše i znaš po neki put

govori s njima i po njihovu. Ča je taj talijanski smrad moga priti sa njih sumarinima baš ovode?

Jurina: Čakule - bakule, zrman. Se vidi da greš stariji. A još si i prije bija starovriminski, pak misliš, da je svaki fratar, ki se maškara na fratarsku. Ča ne znaš da i mladetina ima naš koren.

Franina: I to je nika nova. Odkud more mladić, ki govori po njihovu imati koren?

Jurina: Ma ga ima. I ti ga imaš. Kako ča ima tvoja murva prid vrati žile spod hiže dimboko i daleko i svaki od nas ima žile i koren, cok, ko ćeš dimboko, ma ne na metre, nego na stotine lit, od dida i predida. I kako u nan žive didi i predidi, u našoj mladetini živimo mi.

Franina: Pak?

Jurina: Ča još ne vidiš? Krv je to, zrman, krv, a krv ni ni vino ni voda da moreš od nje delati bevandu. A naša krv je jača od njihove. To je sve.

Franina: Mi se čini da pomalo razumim. Ma da ne ide krv na vodu, kako nikin debelin ljudom, ča gre?

Jurina: Kva te vojo. Vidin da se i tebi već oči smiju. Mi nećemo biti nikad debeli zašto nismo od prave race. A od palente i dela ljudi ne tuste. A danas doma ni palente nima.

Franina: Da ča?

Jurina: Daj mi ruku! Si vidiya kad da ima ki od njihovih Kalabreža uvakovu ponšu?

Franina: Ne!

Jurina: A ruku uvako veliku, kako lopatu?

Franina: Ne!

Jurina: A je ki od njih velik, kako Matesina iz Vulture?

Franina: Ne!

Jurina: A bi nosili oni onako frašku po boku i japno palili kako Proštinarini?

Franina: Ne!

Jurina: A bi se tukli oni kako Rakljanci, znaš unako na ruke, prez oružlja?

Franina: Ni s oružljen nisu znali u Tuniziji.

Jurina: A bi mogli oni kakovo delo di je triba junaštva i jakosti delati bolje od nas?

Franina: Gleda sa ja njih u dezerti, pa u Tuniziji. To ti je bila korsa prez biciklete. Justo Sičljani vajak na noge po 10 kilometra na uru. A ne naprid, nazaj, vavek indietro.

Jurina: Ča.

Franina: Da se ih vidiya. Samo "mama mia, ajuto, io buono Italiano!"

Jurina: Ben, to ti je krv. Ča misliš, je krv jača, ali su jače čakule i fanfaronade?

Franina: Bin reka krv.

Jurina: I od fašista i Mussolinija?

Franina: Je!

Jurina: I od šoldi?

Franina: Ča ja znan. Šoldi su vrag. Ma će biti, će!

Jurina: I od mačaroni i pašte?

Franina: E za, da je. Tamo doma danas nema niš...

Jurina: I od gitari i armonika?

Franina: Kako da ne.

Jurina: I od 8 milijari bajuneta?

Franina: Ni fajde, namin ni potriba nego deset tisući.

Jurina: I od samo "Impera"?

Franina: Dosta je.

Jurina: Sad razumiš?

Franina: Fala Bogu.

Jurina: Daj mi ruku!

Franina: Na!

Jurina: Si vidiya?

Franina: E za. I kad smo tako lipi deškoraš imali, homo sad malo h Šjor Dominiku, ima dobru bilicu, da steplimo tu krv.

Jurina: Ni ta ni slaba.

JUGOSLAVIJA

(Ne zavrzi!)

(Izreži in spravi!)

Predvojna Jugoslavija meri 247.542 kv.kilometrov. Na njenem ozemlju je živel okrog 16 milijonov prebivalcev. Po narodnosti je bilo: 54% Srbov; 24% Hrvatov; 9,5% Slovencev; 3,5% Nemcev; 3% Madjarov; 3% Albancev in 3% ostalih. Po veri je bilo: 48,7% pravoslavnih; 37,5 rim.kat.; 11,2% muslim.; 1,8% protest.

Glavno mesto Beograd šteje okrog 350.000 prebivalcev. Večja mesta pa so: Zagreb (260.000), Ljubljana (80.000), Subotica 100.000, Sarajevo (78.000), Skoplje (70.000), Novi Sad (65.000), Split (45.000), Osjek (42.000), Niš (36.000), Maribor (34.000), Sombor (33.000), Veliki Bečkerek (33.000), Velika Kikinda (30.000), Vršac (30.000).

Obdelane zemlje je v Jugoslaviji 29,6%, pašnikov 24,6% in gozdov 31,2%. V Sloveniji je 43% gozda, v Bosni celo 50%. Zato je lesna industrija mogočno razširjena in je obenem glavni vir dohodkov jugoslovanskega gospodarstva. V tej industriji je bilo zaposlenih 150.000 delavcev.

Žita pridelava Jugoslavija letno: 30 milijonov stotov koruze, 20 milijonov stotov pšenice, 3 milijone sto-

tov ovsa. 4 milijone stotov ječmena; 14 milijonov stotov krompirja, 8 do 9 milijonov stotov sliv.

Tobaka je Jugoslavija pridelala letno okrog 100.000 stotov, vina pa okrog 3,5 milijonov hektolitrov.

Živina: v Jugoslaviji je bilo 9 milijonov ovc, 4 milijone repov goveje živine, 2,8 milijonov prašičev, 2 milijona koz, 1,2 milijona konj.

Jugoslavija je v gospodarskem pogledu izredno aktivna država. Možnosti razvoja so takorekoč neomejene. Potrebno je samo dovolj kapitala in predvsem je neobhodno izvesti načrtno gospodarstvo s kvalificiranim uradnistvom in delavstvom, s pošteno upravo in smotreno trgovsko politiko. Jugoslavija bi mogla vsakemu svojemu državljanu nuditi pošten kos kruha.

Vse južnoslovansko ozemlje meri 367.688 kv.kilometrov, na njem pa živi nad 23 milijonov prebivalcev. Kdor bi povezal vse te dele v federativno urejeno državno skupnost, bi napravil veliko delo ne samo Južnim Slovanom, pač pa bi s tem zajamčil mir in red na Balkanu in v Srednji Evropi.

